

SMJERNICE ZA GLOBALNO OBRAZOVANJE

KONCEPTI I METODOLOGIJE GLOBALNOG OBRAZOVANJA ZA
EDUKATORE I KREATORE POLITIKE

Razvila: Mreža Nedjelje globalnog obrazovanja u saradnji sa
Sjeverno-južnim centrom Savjeta Evrope.

Izdavač: Sjeverno-južni centar Savjeta Evrope – LISABON 2008
First edition 2008 - Updated version 2010

Pisala: radna grupa za Smjernice za globalno obrazovanje: Alicia Cabezudo,
Christos Christidis, Miguel Carvalho da Silva, Valentina Demetriadou – Saltet,
Franz Halbartschlager, Georgeta-Paula Mihai.

Koordinisao: Miguel Carvalho da Silva

SADRŽAJ

Uvodna riječ i priznanja	4
Uvod	5
Osnovne informacije	6
Poglavlje A - ŠTA JE GLOBALNO OBRAZOVANJE?	9
Definicije i deklaracije	10
Globalno obrazovanje kao transformativni proces učenja	13
Poglavlje B - ZAŠTO GLOBALNO OBRAZOVANJE?	15
Naš svijet danas: globalizovani svijet	16
Učenje za naše globalno društvo	17
Ciljevi	18
Poglavlje C - Koncepti	19
Znanje – oblasti predloženog sadržaja	22
Vještine	22
Vrijednosti i stavovi	24
Poglavlje D - METODOLOGIJA	27
Osnove za metodologiju globalnog obrazovanja	28
Metodološki pristupi u globalnom obrazovanju	30
Važne stavke u praksi globalnog obrazovanja	31
Metode za praktikovanje globalnog obrazovanja	37
Kriterijumi za planiranje i evaluaciju aktivnosti globalnog obrazovanja	44
Kriterijumi za selekciju i evaluaciju resursa	46
Kriterijumi za izradu nastavnih programa u formalnom i neformalnom obrazovanju	49
Evaluacija	52
Poglavlje E - BIBLIOGRAFIJA I RESURSI	59
Dodatak	60
Lista materijala (instrumenata) globalnog obrazovanja	62
Edukativni materijali savjeta evrope	63
<i>Aneks I – DEKLARACIJA U MASTRIHTU O GLOBALNOM OBRAZOVANJU</i>	<i>65</i>
<i>Aneks II – POVELJA O GLOBALNOM OBRAZOVANJU</i>	<i>71</i>

UVODNA RIJEČ I PRIZNANJA

Ovaj dokument treba posmatrati i kao vodič za razumijevanje i primjenu globalnog obrazovanja i kao sredstvo za pedagošku obuku koje pomaže da se uspostave pristupi globalnom obrazovanju onamo gdje još ne postoje kao i da se obogate već postojeći. Njegov sadržaj je osmišljen tako što su u obzir uzete terenske prakse, ali i različite kulturne, geografske, društvene i ekonomske realnosti.

U premisi stoji da obrazovni procesi u formalnoj i neformalnoj postavci treba da otvore put boljem razumijevanju sve više globalizovanog svijeta. Takođe, pokreće se važno pitanje u vezi sa stručnim odgovornostima edukatora i nastavnika i ulogom škola i različitih organizacija i institucija u unapređenju globalne svijesti i povećanjuznanja o problemima u nastavnim programima širom svijeta i u projektima i aktivnostima u neformalnom obrazovanju.

Autori žele da izraze svoje zadovoljstvo participatornim procesom koji je doveo do pisanja ovih smjernica i mogućnosti da se govori o i doprinese razvoju globalnog obrazovanja, pošto *Smjernice za globalno obrazovanje* odražavaju perspektive različitih zainteresovanih strana. Bilo je, ujedno, izazovno i oplemenjujuće ujediniti različite i ponekad suprotne vidike i mišljenja u jedan dokument.

Hvala svima onima koji su doprinijeli na ovaj ili onaj način da ovaj dokument postane realnost, tj. članovima mreže *Nedjelje globalnog obrazovanja* i partnerima koji su ljubazno prihvatili da djeluju kao kritički prijatelji.

UVOD

Ove *Smjernice za globalno obrazovanje* su rezultat potrebe mreže praktičara globalnog obrazovanja Sjeverno-južnog centra – mreže *Nedjelje globalnog obrazovanja* – da imaju zajedničko sredstvo, izgrađeno na iskustvu koje je stekla mreža i drugi partneri, da podrže edukatore da razumiju i uspješno primjenjuju inicijative globalnog obrazovanja.

Nudeći poglede na globalno obrazovanja kao i metode i kriterijume procjene – uključujući razmjenu praksi, sredstava i resursa – ove *Smjernice* imaju za cilj jačanje cjelokupnog rada na globalnom obrazovanju. Takođe, cilj im je da pruže podrškustručnjacima u formalnom i neformalnom obrazovanju uvođenjem opštih elemenata koje oni mogu razviti prema potrebama ina osnovu sopstvenih iskustava. Istovremeno, pomažu im da razmišljaju i postanu svjesniji svojih aktivnosti u globalnom obrazovanju, da povećaju razmjenu praksi globalnog obrazovanja i stvaraju sinergije između svih zainteresovanih strana, teda doprinesu obrazovnim politikama na lokalnom, regionalnom, nacionalnom i internacionalnom nivou.

Smjernice za globalno obrazovanje su inicijativa Programa za globalno obrazovanje Sjeverno-južnog centra Savjeta Evrope, uključujući tim edukatora iz mreže *Nedjelje globalnog obrazovanja* koji je činio tim za izradu programa sa ovlašćenjem za nacrt *Smjernica za globalno obrazovanje*. Proces pisanja je uključivao participativni metod na nekoliko nivoa koji su primjenjivali edukatori globalnog obrazovanja i stručnjaci aktivno uključeni u globalno obrazovanje Centra i u programe za mlade. Štaviše, grupa mentora koja je prepoznata među evropskim i međunarodnim partnerima Sjeverno-južnog Centra, uključuje, između ostalog, tim trenera sa Univerziteta Sjeverno-Južnog Centra za mlade i razvoj (*North-South Centre's University on Youth and Development*). Teme koje su predstavljene u *Smjernicama* imaju za cilj pojašnjavanje fundamentalnih pitanja u vezisglobalnim obrazovanjem. One sugerišu strategije o tome kako izgraditi sadržaje, iznijeti ciljeve, vještine, vrijednosti i stavove; nude vodiča metode, izradu nastavnih planova i programa, evaluaciju i pružaju korisne kontakte, linkove i bibliografiju.

Smjernice treba posmatrati kao proces evolucije, koji treba redovno obnavljati novim idejama i praksama iznijetim od strane različitih partnera i u skladu s njihovim iskustvima.

Postoji štampana verzija *Smjernica* kao i elektronska verzija dostupna na sajtu Sjeverno-južnog centra www.nscentre.org. Elektronska verzija ima dodatno poglavlje koje prikazuje korisne linkove o globalnom obrazovanju, koji se redovno ažuriraju.

OSNOVNE INFORMACIJE

SJEVERNO-JUŽNI CENTAR SAVJETA EVROPE

North South Centar (NSC), zvaničnog naziva Evropski centar za globalnu međuzavisnost i solidarnost, je *parcijalni* sporazum Savjeta Evrope. Ima 22 države članice: Azerbejdžan, Zelenortska Republika, Kipar, Finska, Njemačka, Grčka, Sveta Stolica, Island, Italija, Irska, Lihtenštajn, Luksemburg, Malta, Crna Gora, Maroko, Norveška, Portugal, San Marino, Srbija, Slovenija, Španija i Švedska.

Cilj djelovanja Sjeverno-južnog Centra Savjeta Evrope je da obezbijedi okvir za evropsku saradnju dizajniran da unaprijedi svijest javnosti o pitanjima globalne međuzavisnosti i da promoviše politike solidarnosti koje su u skladu s ciljevima i principima Savjeta Evrope, poštovanje ljudskih prava, demokratiju i koheziju. Rad Sjeverno-južnog Centra zasniva se na tri principa: dijalogu, partnerstvu i solidarnosti. Vlade, parlamenti, lokalne i regionalne vlasti i organizacije građanskog društva čine partnere u kvadrilogu i uključeni su u aktivnosti Centra. Centar realizuje studije i organizuje debate, radionice i obuke. On djeluje kao katalizator tako što olakšava organizovanje sastanaka između aktera iz različitih zemalja, radeći na pitanjima od zajedničkog značaja i ohrabrujući formiranje mreža.

Aktivnosti Sjeverno-južnog Centra uključuju dva nivoa aktivnosti:

- *unapređenje evropske svijesti o pitanjima globalne međuzavisnosti i solidarnosti kroz obrazovanje i programe za mlade;*
- *promovisanje sjeverno-južnih politika solidarnosti u skladu s ciljevima i principima Savjeta Evrope kroz dijalog između Evrope, zemalja južnog Mediterana i Afrike.*

PROGRAM GLOBALNOG OBRAZOVANJA SJEVERNO-JUŽNOG CENTRA

Cilj Sjeverno-južnog centra, kad je u pitanju globalno obrazovanje, je da razvije, poboljša i održi strategije i izgradnju kapaciteta za globalno obrazovanje, a fokus bi mu bio na institucijama i stručnjacima u polju globalnog obrazovanja u formalnom, neformalnom i informalnom sekoru. Ovaj rad se bazira na uvjerenju da je globalno obrazovanje holističko „obrazovanje koje ljudima otvara oči i um za realnosti svijeta i pokreće ih da stvore svijet veće pravde, pravičnosti i ljudskih prava za sve“¹.

¹ Deklaracija o globalnom obrazovanju u Mastrihtu, od 15. do 17. novembra 2002. Definicija je originalno formulisana tokom godišnjeg „Sastanka mreže Nedjelje globalnog obrazovanja“ na Kipru, od 28. do 31. marta 2002. god.

Imajući to u vidu, „podrazumijeva se da globalno obrazovanje obuhvata razvojno obrazovanje, obrazovanje za ljudska prava, obrazovanje za održivost, obrazovanje za mir i sprečavanje sukoba i međukulturalno obrazovanje, budući da ima globalne dimenzije obrazovanja za građanstvo“².

Program globalnog obrazovanja Sjeverno-južnog centra promoviše, unapređuje i jača ovu vrstu obrazovanja kako u zemljama članicama Savjeta Evrope tako i na globalnom nivou. Ovaj program se zasniva na preporukama i rezultatima konferencija koje je Sjeverno-južni centar organizovao u Atini (1996), Budimpešti (1999) i Matrihtu (2002).

Ideja o Povelji globalnog obrazovanja za države članice Savjeta Evrope pojavila se na međunarodnoj radionici o *Partnerstvu globalnog obrazovanja – globalno obrazovanje u srednjim školama* koju je organizovao Sjeverno-južni centar zajedno sa Ministarstvom nacionalnog obrazovanja i vjerskih poslova Republike Grčke, u Atini, u martu 1996. Povelja o globalnom obrazovanju stigla je 1997. godine kao prvi referentni dokument o globalnom obrazovanju Sjeverno-južnog centra.

Od konferencije u Budimpešti, *Povezivanje i učenje za globalne promjene*, juna 1999, Sjeverno-južni centar je razvio mehanizam umrežavanja za stručnjake iz država članica Savjeta Evrope kako bi dijelili strategije i prakse radi jačanja i unapređenja globalnog obrazovanja. Ovaj mehanizam je formalizovan i mreža Nedjelje globalnog obrazovanja imala je svoj prvi sastanak u Lisabonu 2000.godine.

Ovaj pristup umrežavanja je podržan i promovisan kroz *Nedjelju globalnog obrazovanja*, godišnji *kick-off* evropski događaj o unapređenju svijesti o pokretanju prakse globalnog obrazovanja u formalnom, neformalnom i informalnom obrazovnom okviru. *Nedjelja globalnog obrazovanja* je koordinisana uz pomoć mreže *Nedjelje globalnog obrazovanja* i podržana je putem interaktivne web stranice i periodičnih elektronskih biltena. Ovaj proces umrežavanja se ocjenjuje tokom godišnjeg evaluacionog seminara Nedjelje globalnog obrazovanja, sastanka na kojem mreža dijeli strategije za jačanje i unapređenje globalnog obrazovanja. Tokom ovog seminara bira se tema *Nedjelje globalnog obrazovanja* za sljedeću godinu.

Kongres globalnog obrazovanja u Matrihtu, održan 2002.godine, koji su organizovali Sjeverno-južni centar i partneri, pojačao je vidljivost globalnog obrazovanja okupljajući stručnjake i kreatore politike da razmatraju evropski strateški okvir za poboljšanje i jačanje globalnog obrazovanja do 2015. godine. To razmatranje rezultiralo je *Deklaracijom* u Matrihtu.

U okviru procesa *Smjernica za globalno obrazovanje*, Sjeverno-južni centar odlučio je da *Smjernice*, zajedno sa prethodnim inicijativama, kao što su Deklaracija o globalnom obrazovanju u Matrihtu, obezbijede osnovu Sjeverno-južnom centru za sprovođenje konsultativnog procesa 2008.godine koji vodi do usvajanja preporuke od strane Komiteta ministara Savjeta Evrope koji podržava globalno obrazovanje u svojoj državi članici. U maju 2011, Komitet ministara Savjeta Evrope usvojio je *Preporuku o obrazovanju za globalnu međuzavisnost i solidarnost*, koja je prvi evropski pravni standard o globalnom obrazovanju. Ova preporuka nudi čvrstu osnovu za rad Centra na jednom od njegovih najvećih polja djelovanja u Evropi i dalje.

² Deklaracija o globalnom obrazovanju u Matrihtu, od 15. do 17. novembra 2002, vidjeti Aneks I

Sjeverno-južni centar Savjeta Evrope i Evropska komisija su se usaglasili da ujedine svoje napore za unapređenje globalnog obrazovanja i akcije mladih u Evropi i dalje. U tom cilju, te dvije institucije su potpisale sporazum o zajedničkom upravljanju 28. novembra 2008. koji ima za cilj jačanje javnog razumijevanja i kritičke podrške razvojnoj saradnji i postizanju Milenijumskih razvojnih ciljeva, pomoću ključnih aktera na polju globalnog obrazovanja. Ovaj projekat je zasnovan, na prvom mjestu, na ambiciji da se ojača globalno obrazovanje u novim državama članicama Evropske unije i, na drugom mjestu, na unapređenju afričko-evropske saradnje mladih u kontekstu strategije EU-Afrika. Takođe, namijenjen je uglavnom za aktere građanskog društva i lokalne vlasti.

Program globalnog obrazovanja se, takođe, zasniva na preporukama Rezolucije 1318 (2003) parlamentarne skupštine Savjeta Evrope, koja preporučuje da države članice „promovišu globalno obrazovanje kako bi unaprijedili svijest javnosti o održivom razvoju, imajući u vidu da je globalno obrazovanje značajno za sve građane da steknu znanje i vještine razumijevanja, učestvovanja i kritičkog djelovanja na naše globalno društvo, kao osnaženi svjetski građani“. Ovaj program dopunjava aktivnosti koje obavlja Generalni direktorat za obrazovanje, kulturu, mlade i sport Savjeta Evrope u polju obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanja za ljudska prava.

Ciljevi programa za globalno obrazovanje spadaju pod okvir Decenije obrazovanja za održivi razvoj UNESCO-a Ujedinjenih nacija. Takođe, time što se odnosi na Milenijumske razvojne ciljeve, ovaj program ima za cilj da olakša diskusije i dijaloge među donosiocima političkih odluka, organizacijama građanskog društva i ekspertima, kroz partnerstvo i umrežavanje.

Deset godina nakon kongresa održanog u Mastrihtu, postojala je potreba da se razmatra i olakša dijalog o dostignućima globalnog obrazovanja, da se razmotri stvarnost koja se mijenja i da se obrati pažnja na socijalne, ekonomske i ekološke izazove. Iz te perspektive, NSC, GENE i CONCORD odlučili su da održe **drugi Evropski kongres o globalnom obrazovanju: Obrazovanje, međuzavisnost i solidarnost u svijetu koji se mijenja**, u Lisabonu 27. i 28. septembra 2012, kako bi garantovali posvećenost neophodnoj podršci i daljem jačanju i razvoju globalnog obrazovanja do 2015. i dalje, te unaprijedili svijest o Preporukama za obrazovanje o globalnoj međuzavisnosti i solidarnosti i pomogli državama članicama da postave standarde u ovom polju.

POGLAVLJE A

ŠTA JE GLOBALNO OBRAZOVANJE?

DEFINICIJE I DEKLARACIJE

Globalno obrazovanje je perspektiva obrazovanja koja nastaje iz činjenice da savremeni ljudi žive i međusobno djeluju u sve više globalizovanom svijetu. Za obrazovanje je ključno da pruža učenicima mogućnost i sposobnost da razmatraju i dijele sopstvene vidike i uloge u okviru globalnog, međupovezanog društva kao i da razumiju i diskutuju o kompleksnim odnosima između zajedničkih društvenih, ekoloških, političkih i ekonomskih pitanja, kako bi iz toga izveli nove načine razmišljanja i djelovanja. Međutim, globalno obrazovanje ne treba predstavljati kao pristup koji ćemo svi mi prihvatiti nekritički, pošto već znamo da postoje dileme, tenzije, sumnje i različite percepcije u procesu obrazovanja kada se bavimo globalnim pitanjima.

Postoji više definicija globalnog obrazovanja. Deklaracija o globalnom obrazovanju u Mاستrihtu (2002) navodi:

Globalno obrazovanje je obrazovanje koje ljudima otvara oči i um za realnosti globalizovanog svijeta i podstiče ih da učine da svijet bude mjesto veće pravde, jednakosti i ljudskih prava za sve.

Globalno obrazovanje obuhvata razvojno obrazovanje, obrazovanje za ljudska prava, obrazovanje za održivost, obrazovanje za mir i prevenciju sukoba i interkulturalno obrazovanje, budući da ima globalnu dimenziju Obrazovanja za građanstvo.

Razni međunarodni dokumenti odnose se na razvoj koncepta globalnog obrazovanja. Naveli smo neke od njih jer se svaki na svoj način fokusira na ovaj pristup i obogaćuje ga:

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima

Obrazovanje treba da bude usmjereno na cjelokupan razvoj ljudske ličnosti i na jačanje poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda. Ono treba da promoviše razumijevanje, tolerantnost i prijateljstvo među svim nacijama, rasnim i vjerskim grupama, kao i aktivnosti Ujedinjenih nacija za održavanje mira.

Član 26, Ujedinjene nacije, Generalna konferencija, San Francisko, 10. decembar, 1948.

www.un.org/education

Preporuka za obrazovanje zameđunarodnorazumijevanje, saradnju i mir i za obrazovanje koje se odnosi na ljudska prava i osnovne slobode

Kombinujući učenje, obuku, informacije i aktivnosti, međunarodno obrazovanje treba da unapređuje određeni intelektualni i emocionalni razvoj pojedinca. Treba da gradi osjećaj društvene odgovornosti i solidarnosti sa manje privilegovanim grupama i da vodi ka poštovanju principa ravnopravnosti u svakodnevnom ponašanju.

UNESCO, Generalna konferencija, Pariz, 19. novembar 1974.

www.unesco.org/education

Agenda 21, poglavlje 36: promovisanje obrazovanja, unapređenje javne svijesti i obuka

Obrazovanje, uključujući formalno obrazovanje, unapređenje javne svijesti i obuku treba prepoznati kao proces pomoću kojeg ljudska bića i društva mogu dostići svoj najveći potencijal. Obrazovanje je ključno za promovisanje održivog razvoja i unapređenje sposobnosti ljudi da se bave pitanjima razvoja i životne sredine.

Konferencija Ujedinjenih nacija o životnoj sredini i razvoju, Rio de Ženeiro, 3-14.jun, 1992.

www.un.org/esa/sustdev/documents

UNESCO - Deklaracija i integrisani okvir akcije za obrazovanje za mir, ljudska prava i demokratiju, Pariz 1995.

Uvod: Obrazovanje mora razviti sposobnost poštovanja vrijednosti slobode i sposobnosti potrebne za suočavanje sa izazovima vezanim za slobodu. To znači obučavati građane da rješavaju teške i neizvjesne situacije, izgraditi u njima spremnost za autonomiju i individualnu odgovornost. To je povezano s uvažavanjem vrijednosti građanskog učešća i sposobnosti udruživanja s drugim ljudima u cilju rješavanja problema i rada na izgradnji pravednog, miroljubivog i demokratskog društva.

UNESCO, Generalna konferencija, Pariz, novembar 1995.

www.unesco.org/education

Milenijumska deklaracija Ujedinjenih nacija, 2000.

Poglavlje: Vrijednosti i principi

Vjerujemo da je glavni izazov s kojim se suočava moda nas obezbijediti da globalizacija postane pozitivna sila za ljude svijeta. Dok globalizacija nudi sjajne mogućnosti, koristi od globalizacije su trenutno nejednako podijeljene, a njeni troškovi nejednako raspodijeljeni. Prepoznali smo da se zemlje u razvoju i zemlje sa privredom u tranziciji suočavaju sa posebnim teškoćama kada odgovaraju na ovaj centralni izazov. Na taj način, samo uz velike i trajne napore da se stvori zajednička budućnost zasnovana na našoj zajedničkoj humanosti u svojoj svojoj različitosti, globalizacija može biti potpuno primjenljiva i pravična.

Rezolucija Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, Njujork, 8.septembar, 2000.

www.un.org/millenniumgoals

Dekada obrazovanja za održivi razvoj Ujedinjenih nacija, 2005-2014.

Osnovna vizija Obrazovanja za održivi razvoj je svijet u kome svi imaju priliku da imaju koristi od obrazovanja i nauče vrijednosti, ponašanje i životni stil potreban za održivu budućnost i za pozitivne društvene transformacije

Dekada obrazovanja za održivi razvoj Ujedinjenih nacija, međunarodna šema za implementaciju, januar 2005.

www.unesco.org/education

Evropski konsenzus za razvoj: doprinos razvojnog obrazovanja i unapređenja svijesti, 2007.

Cilj razvojnog obrazovanja i unapređenja svijesti je da omogući svakoj osobi u Evropi da ima doživotan pristup mogućnostima kojih treba biti svjestan i da razumije interese za globalni razvoj i lokalnu i ličnu važnost tih interesa, te da odredi svoja prava i odgovornosti kao građanin međuzavisnog i promjenjivog svijeta tako što će uticati na promjene za pravedni i održivi svijet.

http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/PUBLICATION_CONSENSUS_EN-067-00-00.pdf

Evropska godina interkulturalnog dijaloga 2008.

Član 2: Ciljevi

1. Cjelokupni ciljevi Evropske godine interkulturalnog dijaloga su da doprinese (...) unapređenju svijesti svih onih koji žive u EU, posebno mladih, o važnosti razvijanja aktivnog evropskog građanstva koje je otvoreno prema svijetu, poštuje kulturne razlike i zasniva se na zajedničkim vrijednostima u Evropskoj uniji kao što je utvrđeno u Članu 6 EU Sporazuma i Povelji o fundamentalnim pravima Evropske unije (...)

2. Posebni ciljevi Evropske godine interkulturalnog dijaloga su: da gaji ulogu obrazovanja kao važnog sredstva za učenje o različitosti, da poveća razumijevanje drugih kultura i razvoj vještina i najboljih društvenih praksi i naglasi centralnu ulogu medija u promovisanju principa jednakosti i međusobnog razumijevanja.

Evropski parlament i Savjet Evrope, Odluka br. 1983/2006/EC, 18.decembar, 2006.

<http://ec.europa.eu/culture/portal/events/current/dialogue2008>

Bijeli papir o interkulturalnom dijalogu Savjeta Evrope, jun 2008.

Interkulturalni pristup nudi napredni model za prevazilaženje kulturnih različitosti. Takođe, predlaže koncepciju zasnovanu na individualnom ljudskom dostojanstvu (obuhvatajući naše zajedničko čovječanstvo i zajedničku sudbinu). Ako postoji evropski identitet koji treba ostvariti, zasnivaće se na zajedničkim fundamentalnim vrijednostima, poštovanju prema zajedničkom nasljeđu i kulturnoj različitosti kao i poštovanju prema jednakom dostojanstvu svih pojedinaca. Interkulturalni dijalog ima važnu ulogu kad je to u pitanju. On omogućava sprečavanje etničkih, religioznih, lingvističkih i kulturnih podjela. On omogućava da se krene naprijed zajedno, da se bavimo našim različitim identitetima konstruktivno i demokratski na osnovu zajedničkih univerzalnih vrijednosti.

<http://www.coe.int/t/dg4/intercultural>

Povelja o obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju za ljudska prava Savjeta Evrope (usvojeno od strane Odbora ministara 11. maja 2010.)

Obrazovanje za demokratsko građanstvo i obrazovanje za ljudska prava su blisko povezani i uzajamno se podržavaju. Obrazovanje za demokratsko građanstvo se primarno fokusira nademokratska prava i odgovornosti i aktivno učešće u vezi sa građanskim, političkim, socijalnim, ekonomskim, pravnim i kulturnim sferama društva, dok se obrazovanje za ljudska prava brine o širem spektru ljudskih prava i fundamentalnih sloboda u svakom aspektu ljudskih života.

Preporuka CM/Rec (2011) 4 Odbora ministara državama članicama za obrazovanje za globalnu međuzavisnost i solidarnost

(usvojena od strane Odbora ministara 5. maja 2011. na 1113. sastanku zamjenika ministara)

Preporuka za obrazovanje za globalnu međuzavisnost i solidarnost sačinjava prvi evropski pravni standard za globalno obrazovanje. Ljudska prava brine o širem spektru ljudskih prava i fundamentalnih sloboda u svakom aspektu ljudskih života.

http://www.coe.int/t/dg4/nscentre/GE/GE_recommendation2011.pdf

GLOBALNO OBRAZOVANJE KAO TRANSFORMATIVNI PROCES UČENJA

U ovim smjernicama želimo da vidimo ulogu globalnog obrazovanja i ispitamo stavove, krećući se od kulture individualizma, koja se često udružuje sa dominacijom, do kulture partnerstva zasnovane na dijalogu i saradnji. Prvi kulturni model karakteriše obrazovne sisteme u mnogim zemljama gdje se globalne teme i razvijanje svijesti o svjetskim realnostima ne smatraju relevantnim za nacionalne vizije. S druge strane, model partnerstva može dovesti do međunarodnog razumijevanja i saradnje između nacija i naroda.

Aspekti dominacije postoje u mnogim različitim aspektima našeg društva i duboko su ukorijenjeni u strukture obrazovnih sistema. Trenutni model obrazovanja reflektuje ovu dominaciju u velikoj mjeri. Njegova kritika naglašava da ovaj model dovodi do protivničkih odnosa između pojedinaca i između naroda, posebno ako pripadaju različitim kulturama, religijama, socijalnim grupama ili imaju različita mišljenja.

Razdvajajući teme i kategorišući ih stvorili smo hijerarhije znanja i obezvrijedili druge načine učenja.

Razdvojenost koja je stvorena ovim procesom sektorskog obrazovanja ne stavlja nas u povezani svijet tako da nijesmo bili sposobni da izgradimo mostove da bismo se približili, upoznali i razumjeli druge.

Globalno obrazovanje može se realizovati ako je neophodno da bi se krenulo ka modelu partnerstva između naroda, kultura i religija na mikro i makronivoima.

Transformativno učenje kroz globalno obrazovanje obuhvata duboku, strukturnu promjenu u osnovnim premisama misli, osjećanja i djela. To je obrazovanje za um kao i za srce. Ovo podrazumijeva radikalne promjene u međupovezanosti i stvaranju mogućnosti za postizanje veće ravnopravnosti, socijalne pravde, razumijevanja i saradnje među ljudima.

Tri glavne faze transformativnog učenja su čvrsto povezane sa globalnim obrazovanjem:

- *analiza trenutne situacije u svijetu;*
- *vizija toga kako bi mogla da izgleda alternativa dominantnom modelu;*
- *proces promjene odgovornog svjetskog građanina.*

Globalno obrazovanje kao transformativno učenje podrazumijeva procese participativnog donošenja odluka u svim ovim fazama. Cilj ove vrste učenja je da unaprijedi međusobno znanje i kolektivnu samosvjenost. Globalno obrazovanje se bori protiv pohlepe, nejednakosti i egocentričnosti kroz saradnju i solidarnost umjesto podjele ljudi kroz konkurenciju, konflikt, strah i mržnju.

Globalno obrazovanje kao transformativno učenje nudi način da se naprave promjene na lokalnim nivoima kako bi se uticalo na globalne, u smislu razvoja građanstva kroz participativne strategije i metode, kako bi ljudi naučili iz preuzimanja odgovornosti koje ne mogu biti ostavljene samo vlastima i drugim donosiocima odluka.

Na mikro kao i na makro nivoima, globalno obrazovanje spaja agende iz različitih oblasti obrazovanja: razvojno obrazovanje, obrazovanje za ljudska prava, obrazovanje za održivost, obrazovanje za mir i sprečavanje sukoba, interkulturalno i međuvjersko obrazovanje, globalna dimenzija obrazovanja za građanstvo, itd – da bi se definisale zajedničke osnove globalnog obrazovanja.

Ovo će zaista uticati i na formalno i na neformalno obrazovanje, što igra ključnu ulogu u približavanju ljudi širem razumijevanju svojih pravih moći da oblikuju budućnost.

Međutim, globalno obrazovanje netiče se samo globalnih tema, svjetskih problema i sveukupno kako pronaći rješenja. Radi se, takođe, i o tome kako predvidjeti zajedničku budućnost sa boljim uslovima života za sve, povezivanjem lokalnih i globalnih perspektiva i kako učiniti ovu viziju stvarnom i mogućom, počevši od naše sopstvene male tačke u svijetu. Transformativno učenje omogućava ljudima da oblikuju zajedničke vizije za pravedniji, održiviji svijet za sve. Fokus na budućnost kakvu želimo je stoga ključna u takvoj transformativnoj viziji.

Globalno obrazovanje može doprinijeti procesu vizije, ali takođe može igrati ulogu u stvaranju novih metoda gdje su procesi društvenih kretanja i neformalnog učenja značajni jer prave prostora za vrijednosti, uspjehe i pristupe koji nijesu centralni za formalno učenje i daju glas svim ljudima uključujući i marginalizovane grupe.

Prebacajući fokusna transformaciju iz kulture reprodukcije i dominantnosti u kulturu partnerstva koja se zasniva na dijalogu i saradnji, globalno obrazovanje mijenja uspostavljena pravila globalne privrede čineći da ljudsko dostojanstvo ponovo bude centralna vrijednost.

POGLAVLJE B

ZAŠTO GLOBALNO OBRAZOVANJE?

NAŠ SVIJET DANAS: GLOBALIZOVANI SVIJET

Kao rezultat mnogih veza među zavisnosti između zemalja, svijet u kome živimo evoluirao je u globalizovani sistem. Nedavna istorija nesumnjivo pokazuje da su na živote muškaraca i žena sa ove planete mogli uticati događaji i procesi udaljeni hiljadama kilometara odavde. Svjetski ekonomski, geopolitički i društveni odnosi, moderne komunikacije i tehnologije, mediji i prevoz omogućavaju brz protok informacija. I ljudi i robe su uzroci i karakteristike globalizacije kao procesa koji dovodi do nezavisnog svijeta i do onoga što danas nazivamo globalizacijom.

Globalizacija je kompleksna i ambivalentna i njene posljedice mogu biti i pozitivne i negativne.

Među pozitivnim posljedicama globalizacije su širenje ljudskih vidika, pristup znanju i proizvodima nauke i tehnologije, multikulturalizam i interkulturalni vidici, povećanje mogućnosti, lični i društveni razvoj i mogućnosti dijeljenja ideja i zajedničke aktivnosti ka rješavanju zajedničkih problema.

Negativne posljedice su uglavnom na društvenom, ekonomskom i ekološkom nivou. S jedne strane, postoji rastuće siromaštvo u društvu, sve veći jaz između razvijenih zemalja i zemalja u razvoju i između privilegovanih i isključenih ljudi, niski životni standardi, bolesti, prisilna migracija i kršenje ljudskih prava, eksploatacija slabih socijalnih grupa, rasizam i ksenofobija, konflikti, nesigurnost i povećani individualizam. S druge strane, postoji mnogo ekoloških reperkusija kao što su efekat staklene bašte, klimatske promjene, zagađenost i iscrpljivanje prirodnih resursa.

Mnogi moderni mislioci vjeruju da su glavni uzroci ovih negativnih posljedica globalizacije razuzdane aktivnosti transnacionalizma i dosljednih političkih odluka koje uglavnom za cilj imaju unilateralni razvoj zasnovan najviše na dominantnosti tržišta, povećanu potrošnju i konkurenciju i smanjenje društvenog blagostanja.

Svjetskoj svijestio globalnoj promjeni ka održivijem, pravednijem razvoju i potrebi za međunarodnom saradnjom u povećanoj mjeri se prilazilo kroz sporazume, deklaracije i kampanje koje su uglavnom promovisali povećana posvećenost građanskog društva i međunarodne organizacije.

Dakle, potreba za globalnim obrazovanjem kao međunarodnom dimenzijom u metodama učenja i podučavanja i u formalnom i u neformalnom obrazovanju kako bi se krenulo ka boljem razumijevanju trenutnih problema u svijetu i njihovih uticajana lokalnom i globalnom nivou, nije samo potreba, nego i etički izazov u današnjem svijetu.

UČENJE ZA NAŠE GLOBALNO DRUŠTVO

Globalizacija postavlja fundamentalne izazove za sve oblasti obrazovanja u svakoj zemlji. Istovremeno, omogućava pristup ljudima, kulturama, ekonomijama i jezicima na novi način. U tom kontekstu obrazovanje o globalnim pitanjima može se potpuno posmatrati, u uslovima koje određuje tržište, kao unapređenje vještina i znanja kako bi ljudi postali efikasni potrošači i radnici u globalnoj ekonomiji.

Međutim, važnost obrazovanja leži u pomaganju ljudima da prepoznaju svoju ulogu i individualne i kolektivne odgovornosti kao aktivni članovi ove globalne zajednice u smislu angažovanja za društvenu i ekonomsku pravdu za sve i za zaštitu i obnavljanje ekosistema zemlje.

Globalno obrazovanje je pedagoški koncept iza ove vizije.

Kao edukatori 21. vijeka, živimo u izazovnim vremenima i u kontroverznom svijetu. Kako možemo pripremiti ljude da se suoče sa ovim izazovima? Šta su naše odgovornosti u svijetu povećanog znanja i tehnološkog razvoja? Šta su naše odgovornosti u svijetu siromaštva, nasilja, predrasuda i ekološke štete?

Globalno obrazovanje je novi pristup koji pokušava da da odgovor na ova pitanja. Cilj globalnog obrazovanja je da omogući učenicima da razumiju svjetska pitanja dok ih obogaćuje znanjem, vještinama, vrijednostima i stavovima poželjnim za svjetskog građanina da se suoči sa svjetskim problemima. U tom smislu, globalno obrazovanje je proces individualnog i kolektivnog razvoja koji omogućava transformaciju i samotransformaciju. U osnovi, to je društvena praksa. To je takođe trajna „priprema“ za život, u kome sticanje operativnih i emocionalnih sposobnosti za analiziranje i kritičko razmišljanje o realnosti omogućava učenicima da postanu aktivni društveni činioci.

U tom kontekstu, u sve većoj mjeri se smatra da obrazovanje treba da pruži mogućnosti za realnu procjenu savremenih problema u našem svijetu bez pojačavanja negativnih slika neizbježno mračne i strašne budućnosti. Istovremeno se vodi polemika oko toga da li postoji potreba za većim mogućnostima u izradi nastavnih programazakreativnei racionalne diskusije o različitim pogledimana alternative budućnosti. To je u skladu sa savremenim pokretima za inovaciju nastavnih programa u različitim zemljama koje ohrabruju fleksibilniju i otvoreniju perspektivu primjenjujući novi sadržaj i koristeći aktivne metode i nove resurse. Globalno obrazovanje odgovara ovom pokretu.

CILJEVI

Globalno obrazovanje ima za cilj obrazovanje građana u socijalnoj pravdi i održivom razvoju.

Globalno obrazovanje ima za cilj otvaranje globalne dimenzije i holističke perspektive u obrazovanju da bi se pomoglo ljudima da razumiju kompleksne realnosti i procese današnjeg svijeta i razviju vrijednosti, stavove, znanja i vještine koje će im pomoći da se suoče sa izazovima međupovezanog svijeta.

Globalno obrazovanje pomaže učenicima da shvate neke od kompleksnih procesa koji vode do nasilja i konflikta na individualnim, kolektivnim, nacionalnim i globalnim nivoima i da budu svjesni nekih od načina na koje se ovi konflikti mogu spriječiti ili riješiti. Promovisanjem razumijevanja različitih kultura i jačanjem uloge ljudi kao dinamičnih igrača za pravedniji i ravnopravniji svijet za sve, globalno obrazovanje ima za cilj građenje stavova koji vode do konstruktivnog, nenasilnog rješavanja konflikta.

Globalno obrazovanje ima za cilj razvijanje zajednica učenja, u kojima su učenici i edukatori ohrabreni da kroz saradnju radena svjetskim pitanjima.

Globalno obrazovanje ima za cilj stimulisanje i motivisanje učenika i edukatora da se približe svjetskim pitanjima kroz inovativno podučavanje i pedagogiju.

Globalno obrazovanje ima za cilj izazivanje programa i praksi formalnog i neformalnog obrazovanja uvođenjem sopstvenog sadržaja i metodologije.

Globalno obrazovanje ima za cilj prihvatanje različitosti i međuzavisnosti i stvaranje uslova kako bi drugi mogli da se izraze i izgrade ponašanje solidarnosti.

Globalno obrazovanje pomaže učenicima da razviju alternative kada donose lične i javne odluke i da razmišljaju o posljedicama svojih izbora, njegujući time duh „globalne odgovornosti građanina svijeta“.

Globalno obrazovanje promoviše učešće u akciji. Drugim riječima, poziva edukatore i učenike da djeluju dinamično za pravedniji i ravnopravniji svijet za sve.

POGLAVLJE C

KONCEPTI

Globalno obrazovanje, na neki način, objedinjuje sve pedagoške koncepte u vezi sa stvarnostima današnjeg svijeta. Stoga, to je otvoreni, neprekidni, multidimenzionalni koncept pravovremenog opšteg obrazovanja. Osim toga, takođe se smatra kolektivnim, holističkim odgovorom na istorijski izazov podržavanja aktivnih svjetskih građana u stvaranju i rekreiranju različitog, ravnopravnijeg, pravednijeg, miroljubivijeg i održivijeg svijeta koji se zasniva na solidarnosti.

Globalno obrazovanje omogućava ljudima da razviju znanje, vještine, vrijednosti i stavove neophodne za obezbjeđivanje pravednog, održivog svijeta u kome svako ima pravo da ispuni svoj potencijal.

Kako je pomenuto u Poglavlju A, globalno obrazovanje ne bavi se samo različitim perspektivama globalizovanih tema i onim što podučavate i učite o njima. Zapravo postoji neophodno jedinstvo između sadržaja, forme i konteksta u kojem se odvija proces učenja.

Ako je globalno obrazovanje učenje čiji cilj mora biti promjena da bi se uspostavilo obrazovanje koje ne reprodukuje sistem nego predviđa društvenu transformaciju *otvara ljudima oči*³ očigledno je da se tradicionalna definicija sadržaja mora zamijeniti novom perspektivom koncepta.

Sadržaji globalnog obrazovanja koji su ovdje predloženi ne nastaju iz apstraktnih kategorija nego iz ljudskih potreba, zarobljenih u njihovim sopstvenim izrazima.

Tradicionalni koncept sadržaja je zamijenjen:

- a) analizom događaja i razvoja koji se dešavaju na mikro nivou u najbližoj realnosti;
- b) izborom određenih tema u vezi sa tim događajima;
- c) prepoznavanjem veza sa makro svijetom i dijalozima između njih.

Stoga u procesu učenja globalnog obrazovanja studenti i edukatori zalaze dublje u *korijenje i uzroke događaja i razvoja* i dijele ideje o mogućim rješenjima u dinamičnoj vježbi opservacije, analize, refleksije i razmjene informacija koje stvaraju novi krug znanja i interesa.

Rodne, socijalne, etničke, religiozne, socijalno-ekonomske i kulturne razlike će teći kroz dijalog i predstavice se u stavkama i problemima o kojima se raspravlja i takođe će biti dio diskusija o mogućim rješenjima. U ovom procesu *znati nije gomilanje znanja, informacijaili podataka o određenoj temi ili problemima*. Znati znači svakodnevno znanje, voditi računa o svim aspektima života i razmišljati lokalno i globalno u povezanom, međuzavisnom razumijevanju tako da spoljni svijet postane dio analize svakodnevnog života, pokrećući proces učenja⁴.

Sadržaj je, stoga, rezultat konstantne međuveze između apstraktnog teorijskog znanja i konkretnog iskustva iz svakodnevnog života. Ako se u procesu stvaranja ovog sadržaja konkretna ponašanja u specifičnim kontekstima transformišu, to zovemo praksom – *fenomenom koji iskorjenjuje razliku između apstraktnog sadržaja i ponašanja u kontekstu*⁵.

Sadržaji u globalnom obrazovanju premošćavaju probleme u mikro kontekstu globalnim pitanjima (koji su takođe problemi u makro kontekstu) i prelaze sa bliske realnosti (porodica, susjedstvo, škola, grad) na srednju (posrednu)(regija, država) i daleku realnost (svijet). Stoga je neophodno pratiti probleme i pitanja na svim ovim nivoima da bi se konstantno istraživao odnos između makro i mikro, jedan od najpoznatijih metodoloških pristupa za razumijevanje globalizovanih tema⁶.

3 Pogledati „Deklaraciju u Mastrihtu“ u Poglavlju A.

4 Pogledati „Mikro/makro veza“ u Poglavlju D, Metodologija.

5 Pogledati Paulo Freire – *Pedagogija ugnjetavanih*. Poglavlje 4 razvija ovaj concept.

6 Pogledati „Deklaraciju u Mastrihtu“ i druge definicije Globalnog obrazovanja u Poglavlju A.

ZNANJE – OBLASTI PREDLOŽENOG SADRŽAJA

Globalno obrazovanje ne uvodi nove sadržaje, nego obogaćuje koncepte i sadržaje svih tema i polja obrazovanja u vezi sa globalnim razvojem šireći njihove dimenzije.

Znanje o procesu globalizacije i razvoju svjetskog društva

Fokusi globalnog obrazovanja su socijalna pravda i održivi razvoj kako bi svako dobio životnu šansu. Stoga oblasti sadržaja iz kojih globalno obrazovanje može da izvuče svoje teme obuhvataju ključna pitanja kao što su: životni uslovi na lokalnom nivou i u drugim djelovima svijeta, multikulturalna društva, socijalni, politički, ekonomski i kulturni konteksti, strukturno i direktno nasilje, međuzavisnosti između regiona, zemalja i kontinenata i ograničeni prirodni izvori, informaciono društvo i mediji.

Znanje istorije i filozofije univerzalnih koncepata čovječnosti

Globalno obrazovanje pruža znanje o univerzalnim konceptima čovječnosti kao što su: ljudska prava, demokratija i dobro upravljanje, ekonomija, socijalna pravda, poštena trgovina, rodna ravnopravnost, mir i transformacija konflikta, građanstvo, različitost, međukulturalni i međuvjerski dijalog, održivi razvoj, zdravlje i jednak pristup naučnim i tehnološkim dostignućima.

Znanje o zajednicama i razlikama

Globalno obrazovanje pruža znanje o zajednicama i različitim životnim stilovima, kulturama, regionima i generacijama. Ljudi u svim krajevima svijeta imaju emocije, radosti i tuge. Razumijevanje sličnosti i razlika čini da se lakše poštuju različitosti.

VJEŠTINE

Kritičko mišljenje i analiza

Globalno obrazovanje treba da pomogne učenicima da rješavaju probleme otvorenog, kritičkog uma, razmišljaju o njima i budu spremni da razmatraju svoje stavove u svjetlu novog dokaza i racionalnog argumenta. Treba da budu sposobni da prepoznaju i suoče se sa predrasudama, indoktrinacijom i propagandom.

Promjena perspektivnog ili multi-perspektivnog pristupa

Globalno obrazovanje treba da omogući učenicima da mijenjaju perspektive i gledaju na situacije sa različitim gledišta.

Prepoznati negativne stereotipe i predrasude

Globalno obrazovanje treba da omogući učenicima da prepoznaju negativne stereotipe i predrasude i da im se aktivno suprotstave.

Međukulturalne sposobnosti u komunikaciji

Globalno obrazovanje treba da pomogne učenicima da se bave kulturnim raznovrsnostima jezika i kodova kako bi se postiglo međusobno razumijevanje. U današnjim mozaičnim kulturama, moramo prihvatiti ideju da svaka socio-kulturna grupa može doprinijeti obogaćivanju našeg života u zajednici kroz razmjenu elemenata identiteta, dijalog, učešće svih članova multukulturalne zajednice.

Timski rad i saradnja

Globalno obrazovanje treba da pomogne učenicima da cijene vrijednost saradivanja u zajedničkim zadacima i da rade zajedno sa ostalim pojedincima i grupama ka zajedničkom cilju.

Empatija

Globalno obrazovanje treba da omogući učenicima da razumiju gledišta i osjećanja drugih, posebno onih koji pripadaju grupama, kulturama i nacijama drugačijim od njihovih.

Dijalog

Globalno obrazovanje treba da razvije vještine dijaloga, kakve su aktivno slušanje, poštovanje tuđih mišljenja i konstruktivna pouzdanost.

Pouzdanost

Globalno obrazovanje treba da omogući učenicima da komuniciraju jasno i pouzdano sa drugima tj. ni na agresivan način koji osporava tuđa prava, ali ni na pasivan način koji osporava njihova sopstvena prava.

Rješavanje kompleksnosti, kontradiktornosti i nesigurnosti

Globalno obrazovanje pomaže učenicima da razumiju kompleksnost svijeta, da budu svjesni kontradiktornosti i nesigurnosti i razumiju da ne postoje jednodimenzionalna rješenja za kompleksne probleme.

Rješavanje konflikata i transformacije konflikta

Globalno obrazovanje treba da omogući učenicima da se suoče sa konfliktima i da ih rješavaju na konstruktivan, sistematičan način.

Kreativnost

Globalno obrazovanje treba da stimuliše maštu da se razmišlja i radi na globalnim pitanjima na kreativan i prijatan način.

Istraživanje

Globalno obrazovanje treba da omogući učenicima da tragaju za znanjem o globalnim pitanjima koristeći različite izvore.

Donošenje odluka

Globalno obrazovanje treba da omogući učenicima da učestvuju u procesima odlučivanja i preuzmu inicijative kroz demokratske procedure.

Bavljenje medijima

Globalno obrazovanje treba da omogući učenicima da razviju medijsku svijest i da kritički pristupe informacijama.

Bavljenje naukom i modernim tehnologijama

Globalno obrazovanje treba da učenicima pruži vještine potrebne za odgovorno korišćenje novih naučnih i tehnoloških dostignuća.

VRIJEDNOSTI I STAVOVI

Osnovne vrijednosti omogućavaju edukatorima da pojasne osnovne principe procesa učenja, dajući im smjernice kako da izaberu sadržaje, identifikuju i koriste izvore informacija, kreiraju strategije podučavanja-učenja-ocjenjivanja i razviju oblasti praktične intervencije za učenika.

Krajnja svrha globalnog obrazovanja je da se izgradi vrijednosti zasnovane na znanju o globalnim pitanjima i na relevantnim vještinama u cilju građenja stavova za odgovorno globalno građanstvo na individualnom i kolektivnom nivou. Ove vrijednosti mogu obuhvatati:

Samopoštovanje, samopouzdanje i poštovanje drugih

Globalno obrazovanje podstiče učenike da razvijaju osjećaj sopstvenih vrijednosti i ponosa u sopstvenoj društvenoj, kulturnoj i porodičnoj pozadini. Takođe ih podstiče da razviju osjećaj za vrijednosti drugih, posebno onih čija se pozadina razlikuje od njihove.

Društvena odgovornost

Globalno obrazovanje podstiče učenike da razvijaju solidarnost i osjećaj brige za društveno pravedniji, sigurniji i mirniji svijet na lokalnim, nacionalnim i internacionalnim nivoima.

Ekološka odgovornost

Globalno obrazovanje podstiče učenike da vode računa o ravnoteži prirodnog okruženja na lokalnom i globalnom nivou.

Otvorenost uma

Globalno obrazovanje promovise približavanje drugačijim izvorima informacija, kulturama, događajima, kritičkog, otvorenog uma.

Vizionarski stavovi

Globalno obrazovanje ohrabruje učenike da razviju razne vizije o tome kako bi mogao da izgleda bolji inkluzivni svijet u našoj zajednici, u drugim zajednicama i u svijetu kao cjelini.

Proaktivno i participativno članstvo u zajednici

Globalno obrazovanje jača osjećaj pripadnosti zajednici (lokalno-globalno) u kojoj se znaju i poštuju individualna i kolektivna prava i odgovornosti, stvarajući osjećaj uzajamne podrške i potrebe za učešćem u zajedničkim odlukama, time promovirajući principe pluralizma, nediskriminacije i socijalne pravde.

Solidarnost

Globalno obrazovanje vodi do aktivne solidarnosti čineći da svjetski građani postanu svjesni svjetskih realnosti i budu angažovani u radu na održivijem svijetu koji se zasniva na jednakim ljudskim pravima, dijalogu i saradnji.

POGLAVLJE D

METODOLOGIJA

METODOLOGIJA

Metodologija, kao sistem principa i pravila koji prethode praksi i analiziraju je, sistematično proučava odnos između metoda i teorije u svakoj nauci.

Razlika između metodologije i metoda može pomoći u ovom dijelu: metodologija, kao srž epistemologije, je naučni temelj i razvoj metoda sa ciljem da se stvore osnove za stvaranje novih specifičnih metoda ili za studiju i analizu postojećih. Metoda je planirana procedura koja reguliše tok akcije preduzete da se postignu utvrđeni ciljevi u određenoj nauci.

Metodologija u obrazovanju, a posebno u globalnom obrazovanju, je više od diskusije o metodama učenja; metodologija je važan stub obrazovne politike. Više od toga kako podučavati ili kako razviti aktivnosti učenja, metodologija obuhvata sve stavke onoga što predstavlja obrazovanje. U tom smislu sadržaj bilo koje obrazovne aktivnosti treba da bude direktno povezan sa metodama koje će se koristiti u okviru grupe učenja da bi se ispunili ciljevi izabrane aktivnosti. Ovaj osnovni iskaz postaje ključan ako prihvatimo da je svaka aktivnost u svakoj grupi, u formalnom i neformalnom obrazovanju, primjena šireg ideološkog konteksta. Stoga se metodološka pitanja ne smiju posmatrati samo u vezi sa posebnim aktivnostima učenja, nego kao okvir stalnog procesa učenja povezanog sa glavnim ciljevima obrazovanja i u dinamičnoj interakciji sa procesom evaluacije.

Ako se složimo da svaki oblik obrazovanja utiče na način razmišljanja, ponašanja i življenja ljudskih bića, možemo zaključiti da je svaka diskusija o ulozi metodologije u obrazovanju bliska cjelokupnoj diskusiji o ulozi obrazovanja u našim zajednicama.

OSNOVE ZA METODOLOGIJU GLOBALNOG OBRAZOVANJA

Da bismo razmatrali osnove metodologije globalnog obrazovanja, moramo se vratiti na glavni koncept u Deklaraciji o globalnom obrazovanju u Mاستrihtu:

„Globalno obrazovanje je obrazovanje koje otvara ljudima oči i umove za realnosti globalizovanog svijeta.“

Metodologija globalnog obrazovanja mora biti u vezi sa realnostima svijeta. To znači da se ona prije svega zasniva na realnosti, kontekstima i potrebama naše grupe za učenje, zatim na realnosti lokalnog društva koje okružuje tu grupu, te na realnosti globalnog društva koje utiče na naše lokalne realnosti i na njihove uzajamne odnose. To zahtijeva prvo pojašnjavanje svih koncepta kojima se bavimo a zatim korišćenje širokog spektra resursa, prilagođenih različitim kapacitetima i karakteristikama grupa (tj. godine, znanje jezika, kulturna pozadina i fizičke sposobnosti) i povezanih sa stilovima učenja.

Ciljevi i različite faze aktivnosti moraju biti jasne i razumljive svima kako bi se omogućilo učešće svih, ali i izgradilo zajedničko razumijevanje stvarnosti svijeta i kako su te stvarnosti međusobno povezane.

Neki primjeri i pitanja mogu nam pomoći da razmatramo proces učenja korak po korak:

- *Ko su ljudi u ovoj grupi (edukatori i učenici)?*
- *Odakle dolaze (kulturalna pozadina, itd)?*
- *Kako su njihovi kulturni identiteti zapaženi u grupi i društvu u kome žive?*
- *Zašto su ovdje?*
- *Kako se osjećaju u ovoj grupi?*
- *Kako se ponašaju jedni prema drugima?*
- *Kako svako od njih reaguje na ponašanje edukatora?*
- *Kako se edukator osjeća i reaguje na ponašanje učenika, pojedinačno i grupno?*

Razumijevanje grupe za učenje je sine qua non uslov za sve edukatore, posebno kada se bave pitanjima globalnog obrazovanja.

Imajući u vidu da ne postoji lični ili kolektivni kulturni identitet koji je statičan u našem globalizovanom svijetu, ključno je razumjeti ljude u grupi za učenje.

Definisanje oblasti znanja kojom ćemo se baviti shodno potrebama grupe za učenje je veoma važno.

Jednako je važno i kako ćemo se baviti i stvoriti odgovarajuću atmosferu za učenje, izgraditi mostove komunikacije i povjerenja i stvoriti ohrabrujući, bezbjedan i prijatan prostor za *učenje od drugih* i *učenje sa drugima*, gdje se svi osjećaju samopouzdana i imaju osjećaj pripadnosti.

Kako mi kao edukatori postizemo ovaj cilj? Koju proceduru pratimo?

Odgovor je ponovo pitanje. *Je li moguće razumjeti svaku različitu ličnost i unijeti dio njegovog/njenog života u grupu koristeći **jednu** metodu, **jednu** aktivnost i **jedno** sredstvo?*

Odgovori mogu biti **razne**, privlačne, participativne, kreativne i fleksibilne aktivnosti koje obuhvataju sve učenike i poštuju njihove želje, ličnosti, živote, kulturne pozadine i dostojanstvo.

Globalno obrazovanje inspiriše ljude da stvore svijet veće pravde, jednakosti i ljudskih prava za sve.

Diskutovanje o fundamentalnim konceptima pravde, jednakosti i ljudskih prava sa ljudima zahtijeva metode koje vode do kritičkog razmišljanja i analize – procedura istraživanja, aktivnosti zasnovanih na studijama,

istraživanjima i ispitivanjima. Istovremeno, sadržaj aktivnosti učenja mora da bude u vezi sa životima ljudi, stvarnim situacijama i ljudskim iskustvima da bi se podigla svijest učenika o nepravdi i nejednakosti. Takođe je bitno prepoznati i proučavati djela pravde, uslove jednakosti i poštovanja ljudskih prava u svakodnevnom životu ljudi, kako bi se govorilo o kontekstu koji dozvoljava i stvara takve vrijednosti u našem društvu.

Evidentno je da je pravi demokratski dijalog između svih aktera uključenih u proces učenja neophodan da bi se održao stalan proces kritičkog i kreativnog istraživanja svijeta, kako bi se olakšalo građenje kolektivnog znanja i zajedničkog razumijevanja svijeta u kome živimo. Neophodna je integracija raznovrsnih relevantnih komponenti datih sistema vrijednosti i moći i diskusija o međuzavisnosti između ljudskih stvarnosti.

Holistički pristup teži da razumije direktne i indirektne odnose između oblika moći, nasilja i nepravde na svim nivoima, i vrijednosti, praksi i neophodnih uslova potrebnih za njihovo prevazilaženje. Prelazak sa neznanja i ravnodušnosti na znanje i svjesnost o globalnim problemima može biti rezultat procesa učenja povezivanjem ličnog sa kolektivnim i lokalnog sa globalnim kontekstom. Prelazak sa znanja i svijesti na djela, sa ciljem stvaranja *svijeta veće pravde, jednakosti i ljudskih prava za sve*, može biti rezultat procesa učenja koji teži da razvije kritičko osnaživanje i podstakne sposobnost učenika da učestvuju u procesu kolektivnog donošenja odluka i radnjama na transformaciji na lokalnom nivou u tom pravcu.

Jednako je važno povezati teorijsko znanje sa društvenim realnostima prošlosti i sadašnjosti, da bi se shvatili fundamentalni principi istorijskog procesa kako bi se razumjelo kako i zašto je čovječanstvo došlo do sadašnje kompleksne situacije na lokalnom i globalnom nivou i kako bi se razvile pozitivne vizije budućnosti.

METODOLOŠKI PRISTUPI U GLOBALNOM OBRAZOVANJU

Učenje na osnovu saradnje

U kooperativnom učenju postoji pozitivna međuzavisnost između nastojanja učesnika da uče. Oni teže ka međusobnoj podršci tako da svaki član grupe dobije nešto zbog truda onog drugog. Postoji pozitivna međuzavisnost u posvećenosti učesnika da rade zajedno. Metod dozvoljava učenje kroz interakciju, povećava vještine komunikacije učesnika i jača njihovo samopoštovanje.

Učenje na osnovu problema

Metodologije zasnovane na problemu ohrabruju ljude da pitaju i odgovore na pitanje, koristeći prirodnu radoznalost prema određenim događajima ili temama. Učesnici su pozvani da razmišljaju o pitanjima na koja nema apsolutnih odgovora ili lakih razvoja i koja reflektuju kompleksnost situacija iz stvarnog svijeta. Učenje zasnovano na problemu otvara put za aktivni, suzdržljivi pristup procesu učenja, orijentisan na zadatak.

Učenje na osnovu dijaloga

Dijalog stvara oralnu interakciju između učesnika koja stimuliše razmjenu ideja. On funkcioniše kao most između ljudi i stvara prijateljski prostor za razvijanje misli, razmišljanja i prijedloga čak i ako su suprotni ili različiti. Dijalog pomaže da se razviju komunikacija i vještine slušanja, tako da promovišu razumijevanje različitih problema i gledišta. To je jedna od najvažnijih metoda u globalnom obrazovanju.

KRITERIJUMI ZA BIRANJE I PROCJENJIVANJE METODA GLOBALNE EDUKACIJE			
METODE GLOBALNOG OBRAZOVANJA MORAJU BITI:		METODE GLOBALNOG OBRAZOVANJA:	
<ul style="list-style-type: none"> • Interesantne • Privlačne • Motivacione • Izazovne • Participativne • Kolaborativne • Realne, ali optimistične • Obećavajuće 	<ul style="list-style-type: none"> • Reflektivne • Usmjerene na različite ljude • Raznolike i promjenljive • Sa fokusom na učenike • Kreativne • Interaktivne • Demokratske • Dinamične 	<ul style="list-style-type: none"> • Se zasnivaju na dobrim resursima • Su koherentne sa sadržajem globalnog obrazovanja • Ne „podučavaju“ nego edukuju • Unapređuju svijest • Promovišu dijalog • Stvaraju osjećaj pripadnosti • Podstiču odgovornost svih • Uključuju ljude 	<ul style="list-style-type: none"> • Poštuju učenike • Zasnivaju se na ljudskim vrijednostima • Razvijaju kritičko razmišljanje • Povezuju lokalno sa globalnim • Stimulišu akcije • Povezuju sadržaj sa praksom • Zasnivaju se na makro/mikro • Promovišu ljudske vrijdnosti

VAŽNE STAVKE U PRAKSI GLOBALNOG OBRAZOVANJA

U formalnom i neformalnom globalnom obrazovanju sljedeće stavke se smatraju bitnim:

Definisanje i razumijevanje grupe za učenje:

Kao što je u svim oblicima obrazovanja razmatranje situacije i pozadine grupe za učenje fundamentalno: u *globalnom obrazovanju je ključno*. Godine, broj učesnika, socijalne i kulturne različitosti u vezi sa odabranim temama, vremenom, materijalima i raspoloživim prostorom moraju se prvo uzeti u obzir prilikom stvaranja programa globalnog obrazovanja i biranja odgovarajućih metoda. Početi od konteksta učenika i kooperativno istraživati njihove potrebe takođe je primarni elemenat. Ovo je posebno značajno za stvaranje programa globalnog obrazovanja kada nastavni planovi i programi nijesu propisani.

Relevantne diskusije i osnovni upitnici su najčešće metode za identifikovanje ovih potreba i na njima se zasnivaju teme i aktivnosti obrazovnog programa.

Biranje odgovarajućeg okruženja za učenje

Okruženje sa fokusom na učenika se zasniva na principima demokratskog, participativnog, kooperativnog i iskustvenog učenja. U takvom interaktivnom okruženju se vrednuju i podstiču kritičko mišljenje, demokratski dijalog i holistički pristup kroz cijeli edukativni proces.

OKRUŽENJE ZA UČENJE GLOBALNOG OBRAZOVANJA TREBA DA BUDE:	OKRUŽENJE ZA UČENJE GLOBALNOG OBRAZOVANJA:
<ul style="list-style-type: none"> • Demokratsko i dijaloško • Participativno • Brižno i puno tople podrške • Prijatno i puno nade • Stimulativno i inspirativno 	<ul style="list-style-type: none"> • Stvara samopouzdanje • Podržava uzajamno razumijevanje i povjerenje • Stimuliše uzajamno učenje • Može biti mikrokosmos svijeta

Konceptualni aspekt:

Glavnim konceptima u vezi sa globalnim pitanjima kojima se bavimo mora se pristupiti na adekvatan način. Ovi koncepti će stvoriti dobru konkretnu pozadinu na kojoj će se zasnivati interaktivno učenje.

Developing critical thinking:

Kritičko mišljenje se razvija kroz različite faze i nivoe učenja. Prvo, učenici moraju prepoznati stvarnosti da bi bili svjesni globalnog društva i da bi izgradili vrijednosti koje se tiču prava svake osobe na dostojanstven život. Zatim ih moraju razumjeti kroz analizu i sintezu. Premještanje situacija u njihovu sopstvenu realnost i svakodnevne živote je ključno za razumijevanje.

Analiziranje situacije dijeleći je na segmente utire put za pitanja šta i zašto umjesto odgovora, dijaloga zasnovanog na argumentima i otvorenosti prema razlikama. Sintetisanje putem sastavljanja djelova slagalice svijeta je važan korak ka razumijevanju političkih, društvenih, ekonomskih i kulturnih dimenzija bilo koje situacije i međuzavisnosti realnosti različitih ljudi i ka razvijanju osjećaja odgovornosti.

Primjenjivanje informacija i znanja na nove situacije otvara izgleda za bolji svijet kroz aktivno učešće. Procjena znanja po eksplicitnim kriterijumima, u vezi sa rezultatom analize i sinteze, izgrađuje stavove i vještine za građane sa kritičkim umom.

Stimulisanje radoznalosti:

Stimulisanje radoznalosti je veoma važna pretpostavka za razvijanje kritičkog mišljenja. To se uglavnom može postići prije kroz traženje pravih pitanja nego pravih odgovora, koji možda i ne postoje u nesigurnom svijetu kompleksnih pitanja.

Stimulisanje kreativnosti:

Stimulisanje kreativnosti je takođe veoma važna pretpostavka za razvijanje perspektiva i mogućnosti za miroljubivi i održivi svijet.

Mikro-makro pristup:

Glavni oblici:

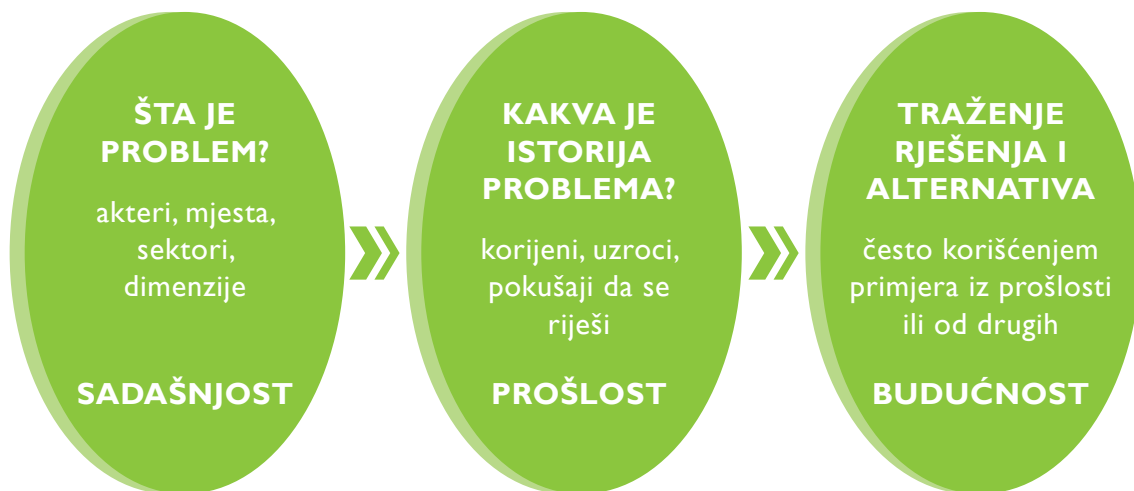
- *Od lokalnog do globalnog, npr. od zagađenja ili siromaštva na našem području dolazimo do globalnih dimenzija ovih problema i nazad na lokalni nivo (glokalizacija).*
- *Od ličnog do kolektivnog, npr. od ličnih priča i iskustava predstavljenih od strane učesnika u multikulturalnom globalnom programu, dolazimo do suočavanja sa problemom migracije na kolektivnoj osnovi.*
- *Od emocionalnog do racionalnog, npr. od emocija sa ličnog nivoa nakon gore pomenutih priča o migraciji, dovedeni smo do istraživanja opštih aspekata problema migracije.*

Interdisciplinarni pristup

Globalna pitanja se mogu razviti kroz bilo koji predmet nastavnog plana i programa, formalni ili neformalni. Povezivanje konkretnih sa opštim znanjima i povezivanje različitih podataka iz različitih nauka dozvoljava multiperspektivni pristup, koji je potreban da bi se znanje posmatralo kao ujedinjeni sistem i kako bismo razumjeli sebe i druge u kompleksnom, međuzavisnom svijetu, gdje realnosti naših života mogu biti komplementarne ali takođe i kontradiktorne. Prelazak sa kulture individualnosti na kulturu partnerstva podrazumijeva transformaciju ličnih kriterijuma jedine istine u kolektivne kriterijume višestrukih realnosti.

Trostruke dimenzije:

Bavljenje sa sve tri dimenzije je veoma važno u približavanju svjetskim pitanjima. Na primjer, na početku smo prirodno fokusirani na to kako se problem pojavljuje u sadašnjosti. Međutim, takođe je potrebno da vidimo njegovu prošlost i istražimo mogućnosti za budućnost.

Istoričnost znanja:

Štaviše, važno je prepoznati istoriju i granice individualnih i društvenih procesa, različite faze razvoja fenomena, geneze i pogoršanja, granice i moguće iscrpljivanje i uništenje bilo kojeg sistema (ekološkog, društvenog, ekonomskog, političkog) da bi se postiglo prihvatljivo razumijevanje situacija.

Suočavanje sa kontroverzom:

Svjetska pitanja su očekivano kontroverzna. Stoga, suočavajući se sa takvim problemima, ne treba izbjegavati kontroverzu, već se sa njom suočiti na uravnotežen način, sa ciljem da se postigne sinteza vidika. Sintezna, naravno, nije uvijek moguća. Na primjer, pitanja koja su vezana za religiju mogu biti veoma kontroverzna; i zaključci možda nijesu mogući u demokratskoj debati. Međutim, takva debata sama po sebi ima zasluge. O pitanju poštovanja različitih kultura će se neizbježno diskutovati u gore navedenom primjeru. I svako u grupi će shvatiti da živimo u svijetu koji se brzo mijenja u kome moramoda preispitujemo postojeća vjerovanja, vrijednosti i stavove.

Suočavanje sa problemima nacionalnog i kulturnog identiteta:

Ovi problemi su često povezani sa migracijom, ksenofobijom, stereotipima i ljudskim pravima i stoga mogu biti veoma kontroverzni i mora im se pristupiti na veoma delikatan način. Iako globalno obrazovanje znači

otpornost na status quo, nikada ga ne treba smatrati prijetnjom, nego uvijek pozitivnim izazovom koji može obogatiti i proširiti nacionalni i kulturni identitet.

Uvođenje elementa promjene:

Konstantna promjena i time i nesigurnost i nestabilnost su stvarnost u našem svijetu. Globalno obrazovanje treba da pripremi svoje učenike da se suoče sa ovom stvarnošću i prilagode na pozitivan, konstruktivan način. To znači traženje načina za postizanje dobrog balansa između stabilnosti i promjene. Za tu svrhu potreban je više holistički pristup koji povezuje različite dimenzije bića (fizičke, intelektualne, emocionalne i duhovne) sa različitim dimenzijama okruženja (prirodnim, društvenim, kulturnim, ekonomskim i političkim).

Inspirativni optimizam i uživanje:

Globalno obrazovanje je optimistično i uliva nadu. Postoje mnogi moderni „proroci“ koji, u stilu Kasandre, navodno predviđaju smak svijeta. Kako se riješiti pesimizma? Jedan od pozitivnih načina je da se naglasi vjera u ljudskoj prirodi. Poći u istoriju dvije ili tri generacije unazad i vidjeti napredak koji je učinjen, na primjer, u socijalnom osiguranju ili širenju obrazovanja, da bi se otvorile pozitivne perspektive. Globalno obrazovanje takođe treba da bude prijatno – elemenat koji je vezan za njegov optimizam. Humor takođe pomaže u stvaranju vesele atmosfere. Koristiti aktivne, prijatne metode koje mogu imati drastičan uticaj na razvoj globalnih vještina i vrijednosti i koje vode ka akciji.

Izgađivanje ličnog iskustva ili podsticaja:

Lična iskustva ili podsticaji su oblici eksperimentalnog učenja. Pedagoške teorije govore o tome da „ljudi najbolje uče kroz sopstveno iskustvo, u situacijama koje uključuju saznanje, emocije i akciju“. Aktivnosti simulacija globalnog obrazovanja mogu izazvati jake emocije sa kojima se nije lako suočiti. Zato edukator mora biti pripremljen da se suoči sa jakim emocijama i mora da poznaje i razumije svaku osobu iz grupe. Emocionalne aktivnosti moraju se pažljivo koristiti u određenom vremenskom rasporedu, ili kao polazne tačke ili kao dio cijelog programa. U suprotnom, previše emocija može udaljiti rad grupe od razuma i razmišljanja. Metode koje dozvoljavaju iskustvo i razmišljanje i koje prave ravnotežu između kognitivnog, emocionalnog i aktivnog nivoa su najefikasnije za učenje u globalnom obrazovanju.

Stimulisanje aktivnog učešća:

Stimulisanje aktivnog učešća je veoma važno za promjenu vrijednosti i stavova. Aktivnosti mogu da kreiraju učenici, za grupu učenika i za lokalnu zajednicu, na osnovu procjene njihovih realnosti i potreba. Učesnici mogu da pokušaju da traže rješenje ili čak da preduzmu kolektivnu radnju da bi promovisali transformaciju u svom okruženju, na mikro nivou (učionica, škola, zajednica, selo itd), npr. povezujući formalno obrazovanje sa nevladinim organizacijama (NVO). Kroz ove procese učenici mogu da prepoznaju kako učešće i sposobnost da se odgovori na autentične potrebe poboljšavaju kvalitet života u zajednici i, nadajmo se, vode do dugoročnih etičkih ili službenih i građanskih angažovanja.

Umrežavanje među ljudima:

Tokom praktikovanja globalnog obrazovanja, stvaranje veza sa drugim zemljama, kulturama i društvima je veoma važno. Te veze znače vidljivu, konkretnu solidarnost grupa koje rade zajedno. Mogu, na primjer, da pomognu ljudima u razvijenim oblastima da cijene seoski u odnosu na gradski život i ljudima u manje razvijenim zemljama da razumiju da nijesu svi ljudi u razvijenim zemljama rođeni sa srebrnom kašikom u ustima. S druge strane, emigranata iz različitih zemalja ima svuda. Njihovim uključivanjem u obrazovni proces, uvodimo različite glasove, time aktivno pokazujući međuzavisnost i potrebu za solidarnošću.

Korišćenje višestrukih resursa:

Edukatori koji praktikuju globalno obrazovanje treba da koriste širok spektar resursa, shodno stvarnostima okruženja za učenje (gdje, kad, ko, šta i takođe sadržaj i kontekst programa). Veoma često objektivne teškoće eliminišu mogućnost biranja resursa. Globalni edukatori moraju biti fleksibilni i moraju prilagoditi svoje aktivnosti već postojećim resursima i aktivnostima. U globalnom obrazovanju nije instrument ono što je važno, već kako se taj instrument koristi.

Korišćenje medija:

Dobijanje informacija putem medija (štampa, TV, internet) je dio našeg svakodnevnog života. Globalno obrazovanje putem medija je i sredstvo i cilj – sredstvo zbog velike količine i raznolikosti informacija koje dolaze iz raznih komplementarnih izvora, a cilj zato što je učenje o svijetu kroz izvore masovnih medija najbolji način da se razvije medijska svijest, što je danas apsolutno neophodno za globalne građane

Razumijevanje medija je cilj za globalno obrazovanje: medijsko obrazovanje je direktno vezano za globalno obrazovanje, pošto njeguje kritičko mišljenje kroz kritički pristup posebnom izvoru informacija (objektivnim ili subjektivnim, ideološki ili kulturno orijentisanim), kroz dešifrovanje znakova i simbola bilo koje prenesene informacije (stil izražavanja, slike, zvuci itd.) i kroz analizu, razlikovanje i poređenje onoga što je događaj i stvarna situacija sa mišljenjem i komentarom. Medijsko obrazovanje podržava globalno obrazovanje, zato što je vezano za različite teme u okviru formalnih i neformalnih programa. Nezaobilazan uslov za korišćenje medija u bilo kojem predmetu obrazovanja je razlikovanje informacije od znanja.

Korišćenje medija kao resursa u globalnom obrazovanju: korišćenje informacija iz medija u procesu učenja može biti veoma interesantno na mikro nivou – poznavanje mikrokosmosa koji okružuje grupu za učenje, razumijevanje kako lokalna zajednica reaguje na stvarnosti u svijetu i analiziranje kako ljudi koji žive oko nas doživljavaju informacije o globalnom kontekstu. Takođe je izazovan izvor informacijena makro nivou razumjeti međuzavisnost u svijetu u kojem živimo. U globalnom obrazovanju edukator koji koristi medije može ohrabriti učenike da postanu svjesni globalnih problema, da budu kritička publika za bilo koji oblik date informacije, da dekonstruišu stereotipe, da razviju kulturu razumijevanja i da budu aktivni građani.

Učenici koji koriste medije u procesu učenja globalnog obrazovanja mogu biti aktivni istraživači informacija i kolaborativni učesnici u procesu ka otkrivanju znanja.

Korišćenje medija kao sredstva ponašanja poput globalnih građana: Korišćenje medija je izazovan način ne samo dobijanja nego i širenja informacija iz grupe na lokalnu ili globalnu zajednicu, ako se grupa kreće od aktivnosti učenja do akcije u stvarnom životu ili u sajber svemiru. Mediji se mogu koristiti da podignu svijest ljudi i da pojedince ili kolektivne aktivnosti od zajedničkog interesa (npr. akcija solidarnosti ili saradnje za dobrobit zajednice, protesti protiv nasilja, multikulturalni događaji, aktivnosti za održivost) učine vidljivim.

Dinamični proces:

Aktivnosti globalnog obrazovanja prate proces stalne pripreme, radnje i refleksije. Svi učesnici u ovakvom obrazovanju će sprovesti procjene potreba, razviti prijedloge, napraviti akcioni plan i razmatrati dalje i podijeliti rezultate svojih akcija sa vršnjacima iz grupe. Interna evaluacija je važan stub čitavog procesa, koji se zasniva na refleksiji i povezan je sa ciljevima aktivnosti. Rezultati evaluacije mogu biti početna tačka za obnavljanje aktivnosti ili projekta, za nove perspektive i planove. Globalno obrazovanje nije statička procedura koja se ponavlja, nego stalan i dinamičan proces refleksije i akcije, tako reći praksa.

METODE ZA PRAKTIKOVANJE GLOBALNOG OBRAZOVANJA

Globalno obrazovanje, sa svojim širokim spektrom pitanja i dinamičkih aspiracija zaista nudi mnogo prilika za različite metode koje bi se koristile prilikom vježbanja – od onih, tako reći, „klasičnijih“ do onih „inovativnijih“. Edukatori treba da imaju na umu da je metod pristup u učenju, direktno povezan sa ciljevima i u koherentnoj, dinamičnoj interakciji sa sadržajem svake stavke i aktivnosti. Štaviše, ono što je važnije nije samo sticanje znanja već proces kojim učenici uče kako da uče.

Važna stvar u globalnom obrazovanju je to što, u svakom slučaju, koristimo gore predstavljene metodološke prijedloge. Na taj način okruženje orijentisano ka učeniku generalno isključuje sami „klasični“ metod dugog predavanja usmjerenog na pasivne učenike, čak i ako se tokom tog predavanja koristi moderna tehnologija. Na sličan način, radni listovi ne mogu biti mnogo efikasni ako se zasnivaju na dugim, suvoparnim naučnim tekstovima praćenim brojnim „akademske“ pitanjima koja zahtijevaju pojedinačne odgovore. S druge strane, priče (ispričane ili date u obliku stripa) ili crtani filmovi (karikature), praćeni nekim inspirativnim pitanjima, mogu više motivisati učenike da tragaju za odgovorima u grupi i raspravljaju o aspektima globalnih problema u participativnom, kooperativnom, eksperimentalnom i, iznad svega, demokratskom okruženju za učenje.

Na ovoj osnovi sve što je interaktivno je dobrodošlo: ledolomci i energični, simulacije aktivnosti i igrice, igranje uloga, “oluje ideja”, vježbe rješavanja problema, debate, grupne diskusije, diskusije na panelima ili okruglim stolovima, grupne vježbe i vježbe u paru, razmjena iskustava, istraživanje i prezentacije, studijske posjete, umjetničke aktivnosti uključujući muziku i/ili ples i aktivnosti zasnovane na pričama ili vizuelnim umjetnostima/ikonografiji (fotografija, filmovi, kolaž, stripovi, crteži, itd). Postoje brojne metode ove vrste i obučeni edukatori ih poznaju. Veliki broj štampanog ili materijala u elektronskom obliku koji obezbjeđuju evropske i međunarodne organizacije postoji danas i opisuje konkretne primjere i ideje za takve metode⁷.

U svima njima glavna poruka mora biti samo jedna, da mjesto gdje se vježba globalno obrazovanje treba metaforički da liči na košnicu u kojoj sve pčele igraju ulogu za zajedničke svrhe, sa jedinom razlikom što edukator nije autokratski tip matice!

Razumljivo je da u slučaju neformalnog obrazovanja, što se tiče grupe mladih ili zrelijih odraslih, treba voditi računa da edukator podsjeća na dirigenta u orkestru u kojem on/ona i svirači demokratski odlučuju o detaljima svog programa, kao i o sopstvenim i kolektivnim ulogama sa ciljem da se postigne konačna harmonična simfonija!

EDUKATORI, UČENICI I OBRAZOVNE VLASTI SE SUOČAVAJU SA NOVIM METODAMA

Pošto edukatori djeluju ne samo kao članovi obrazovnog sistema, već pojedinci i članovi društva koje se stalno mijenja, u obrazovanju se često pojavljuju inovativne metode kao rezultat procedure od dna prema vrhu. Biti edukator koji se bavi globalnim obrazovanjem sigurno zahtijeva od vas da razvijate sopstvene metode shodno vašim znanjima, vještinama, obuci, ličnosti, samopouzdanju, idejama, motivaciji. Kao rezultat samoevaluacije povezane sa kritičkim pristupom konvencionalnim metodama koje se koriste u obrazovanju, ili kao jednostavna ljudska potreba za razvojem i poboljšanjem, mnogi edukatori traže nove metode koje odgovaraju izazovima naših dana. Ponekad i učenici, takođe, zahtijevaju nove i inovativne metode i kritični su prema tradicionalnim. Ali veoma često, makar u formalnom obrazovanju, edukatori koji traže nove metode kroz program obuke koji dolazi od obrazovnog sistema, u stvari traže samo nove instrumente. I veoma često sistem nudi nove instrumente ili opremu i smatraju da će upotreba takvih instrumenata promijeniti metodologiju i uticati na „efikasnost“ lekcija, bez razmišljanja o skladu između instrumenata, metoda, ciljeva i sadržaja (šta, zašto, kako). Zato je pojašnjavanje uloge i važnosti inovativnih metoda, sa ili bez novih instrumenata i opreme, još jedan izazov za globalno obrazovanje.

⁷Vidjeti sajt Sjeverno-Južnog centra: www.nscentre.org, obrazovni link

PREPORUČENE VJEŽBE

a) Metoda projekta

Rad na zajedničkoj globalnoj temi ili njenim aspektima je veoma kreativan zadatak za učenike u formalnom i neformalnom sektoru. Rad može uključiti određene elemente, kao što su informativni tekstovi, poeme ili proza, fotografije, crteži, grafika, stripovi, crtani filmovi, isječci iz novina ili časopisa, kolaži, školske novine, muzika, igranje uloga i čak i produkcija audiovizuelnih programa ili CD-ROM-a. Čak i ako se projekat sprovodi pojedinačno, on mora imati kolektivnu dimenziju uključujući finalnu prezentaciju, diskusiju i evaluaciju odjeljenja. Međutim, bolje je kad je to rezultat timskog rada gdje učesnici mogu doprinijeti nekim ili svim gore navedenim elementima na osnovu svojih interesa i talenata. Terenski rad je takođe dobrodošao, počev od, po mogućnosti, lokalnih situacija. Krajnji rezultat može biti izložba cijelog projekta na mjestu gdje je napravljen ili na nivou lokalne zajednice⁸.

Sjajna prilika za takve projekte se pruža na Nedjelji globalnog obrazovanja – godišnjem događaju koji pokreće i kojim koordinira Sjeverno-južni centar Savjeta Evrope.

b) Metoda svjetskih veza

Ovaj metod može dati pravu građu prethodnoj. Kako je generalno gore navedeno, uvođenje globalne stvarnosti u učionicu (ili bilo koji drugi prostor za učenje) za aktivnu saradnju je od ključnog značaja u programima globalnog obrazovanja, u formalnom i neformalnom sektoru.

To se može učiniti na mnogo načina:

- uvođenje ljudi iz drugih država u obrazovni proces ili čas posjeta drugim zemljama gdje je moguća grupna posjeta;
- stvaranje veza i mreža sa ljudima iz različitih djelova svijeta putem korespondencije pismom ili elektronskom poštom;
- dobrodošlica posjetiocima iz različitih kultura, npr. emigrantima koji žive u tvojoj zemlji, u zbornicu ili učionice škola ili na događaj programa neformalnog globalnog obrazovanja;
- organizovanje multikulturalnih događaja, gozbi, izložbi ili drugih aktivnosti u školama ili javnim mjestima i uključivanje ljudi različitih kultura u te aktivnosti, uključujući različite vrste hrane, muzike, plesa i možda i drame;
- dovođenje učenika u područja gdje žive siromašniji ljudi, tako da mogu iskusiti situaciju i, ako je moguće, saradivati sa njima u suočavanju sa lokalnim problemima;
- učešće učenika u aktivnostima koje imaju za cilj pomaganje siromašnijim ljudima ili volonterski rad koji pokreću nevladine organizacije, naročito u formalnom obrazovanju;
- organizovanje sastanaka profesora, studenata i roditelja za sesije učenja o multikulturalnim temama.

⁸ Vidjeti sajt Sjeverno-južnog centra: www.nscentre.org, obrazovni link

c) Partnerstvo sa međunarodnim školama

Ova praksa dopunjava prethodnu. Postoje stotine bilateralnih veza između južnih i sjevernih i istočnih i zapadnih škola. Nekoliko međunarodnih organizacija koje povezuju škole su u procesu uspostavljanja trouglova i (na kraju) mreža veza između škola, koje obezbjeđuju sajtove, ideje, pisana iskustva i izvještaje. U mnogim evropskim zemljama postoje nacionalne agencije ili nevladine organizacije koje pružaju podršku školama koje su zainteresovane za međunarodno školsko partnerstvo. Naročito sjeverno-južno školsko partnerstvo nudi brojne mogućnosti za globalno obrazovanje.

Iz naše perspektive ova partnerstva omogućavaju:

- *bolje razumijevanje globalne međuzavisnosti kroz direktne kontakte između studenata i profesora u partnerskim zemljama i školama;*
- *prevazilaženje međusobnih stereotipa i predrasuda;*
- *povećanje motivacije studenata i profesora;*
- *nova kultura podučavanja i učenja, npr. učenje povezivanjem/poklapanjem predmeta;*
- *dalji razvoj značajnih ključnih sposobnosti za sve uključene, npr. moderne komunikacione tehnologije, menadžent projekta, vještine stranih jezika, međunarodna komunikacija između studenata i profesora.*

S metodološke tačke gledišta, sjeverno-južno školsko partnerstvo nudi mnoge mogućnosti za konkretne aktivnosti u učionici:

- *razmjena pisama (rukopisom, elektronski);*
- *zrada i korišćenje interaktivnih sajtova (uključujući foruma za diskusiju i sobe za časkanje);*
- *razmjena rezultata rada na projektu sa školama partnerima;*
- *poziv ekspertu iz zemlje škole partnera, koji živi u vašem selu ili gradu, u učionicu da dobije više informacija o zemljama partnerima;*
- *planiranje uzajamnih posjeta između škola partnera.*

d) Takmičenje u debatama

Takmičenje u debatama je veoma privlačna metoda kroz koju učenici u formalnom ili neformalnom obrazovanju mogu postati svjesni savremenih pitanja globalnog obrazovanja. Mogu biti organizovana na grupnom, školskom, lokalnom, nacionalnom ili internacionalnom nivou, u skladu sa raspoloživim sredstvima.

Ciljevi takmičenja:

- *razviti vještine govora i argumentovanja zasnovane na kritičkom mišljenju;*
- *učiniti učenike osjetljivim na savremena pitanja i navesti ih da postavljaju pitanja kroz istraživanje ovih problema;*

- *njegovati kritički um;*
- *kritički primati poruke i razvijati otpor na manipulaciju.*

Kriterijumi evaluacije:

- *sadržaj (ubjeđivanje, argumenti, nivo govora);*
- *opšte prisustvo (glas, stav, gestovi, izraz);*
- *vrijeme (držati se vremenskih ograničenja).*

Opšti komentar: najvažniji elemenat u ovoj vrsti takmičenja nije pobijediti nego učestvovati. Učesnici moraju da razumiju da je zasluga u ohrabrivanju učešća u samom putovanju, ne u destinaciji. Kroz ovo putovanje oni stiču iskustvo i znanje koje ih izgrađuje kao prosvjetljene svjetske građane.

e) Participativne umjetnosti

Participativne umjetnosti imaju ulogu interakcije u kojoj moderatori (umjetnici i/ili druge osobe koje imaju posebnu pozadinu) i oni koji nisu umjetnici međusobno djeluju koristeći pravila i instrumente izričito za izvedbu. Ovo kolektivno obrazovno iskustvo vodi učesnike do druge vrste samounapređenja promovirajući principe koji stvaraju zajednički, sigurni prostor fizičke i mentalne udobnosti. U ovom prostoru, edukatori (treneri, profesori, psiholozi, umjetnici) i učenici će raditi zajedno u partnerstvu zasnovanom na poštovanju i ravnopravnosti. Ova vrsta umjetničko-formativne aktivnosti dolazi kao odgovor na potrebe grupe koje su ranije identifikovane i uspostavljene kroz posebne procedure. Što se tiče obrazovnog cilja, u participativnim umjetnostima, proces je jednako važan kao i krajnji rezultat (nastup, događaj, grafiti, društveni teatar, itd.).

Metode participativnih umjetnosti će ukloniti sve kočnice i zamijeniti ih sa zadovoljstvom afirmisanja mogućnosti/ličnosti i ličnih dostignuća.

Forum teatar, kao participativna umjetnost (PU), je metoda u različitim kontekstima i za različite probleme sa kojima se suočavaju različite interesne grupe, koje dolaze iz različitih socio-stručnih kategorija.

Treneri koriste participativne umjetnosti kao efikasan način za podsticanje aktivizma/učešća na socijalnom, političkom i obrazovnom nivou. Metod se zasniva na jeziku teatra i na estetskom prostoru sa ciljem da se podstakne interaktivnost svih učesnika. Oni postaju posmatrači i glumci (*spect-actors*), ujedinjeni u istraživanju, analiziranju i preispitivanju većine problema grupe kojoj pripadaju.

Za početak, prikazujemo scenu koja sadrži problem (model) koji će pokazati akciju kao stimulans i natjerati *spektatore* da reaguju i pokušaju da nađu rješenje ili moguću alternativu zamjenjujući glavni lik i/ili druge likove, uvodeći tako nove razvoje u radnju. Model scena/problem mora da sadrži najmanje jedan neprihvatljivi pristup (nasilje, diskriminacija, neučešće, itd.), koji će biti promijenjen i zamijenjen pristupom od strane učesnika.

Forum se pokazuje korisnim u analiziranju situacije, čak i ako moguća rješenja nijesu razrađena do kraja. Ipak je pozitivni pristup već zadovoljavajući rezultat. U svakom slučaju, debata, forum i sami proces su važniji od predložene situacije zato što jednostavno suočavanje ideja i razmjena razloga i argumenata stimulišu i obučavaju učesnike za radnju u stvarnom životu. Simulacija foruma će biti validno rješenje u stvarnom životu.

f) Učenje u zajednici

Ova tehnika obuhvata rad zajednice i razmišljanje o tom radu. Ona njeguje društvenu odgovornost i posvećenost bližoj stvarnosti. Učenje u zajednici se takođe može koristiti da se primijene znanja i vještine na određena pitanja ili da se nauči kako da se prevaziđu određene situacije. Odnosi se na ideju praktičnih radnji povezanih sa procesom izgradnje znanja. Sadržaji se uče ne samo iz teoretskih pristupa nego i iz dodatne vrijednosti iz nove komponente – terenski rad i prakse koje produbljuju koncepte naučene u teoriji snažnim idejama doživljenim u stvarnosti.

Učenje u zajednici je odlična praksa u učenju globalnog obrazovanja, koja pruža informacije i razvija vještine za obučavanje u „stvarnim situacijama“ svakodnevnog života i društva.

g) Učenje o zajedničkom životu⁹

Iskustvene prakse

Uključuje sljedeće karakteristike:

- *učenici prate sopstvenu radoznalost i interes;*
- *oni uče kroz direktno iskustvo (učenje radeći);*
- *edukator je više moderator učenja ili medijator nego jedini izvor znanja;*
- *nema formalne evaluacije učenja;*
- *učenici naknadno reygovaraju o svom učenju*

Kolaborativne prakse

Ovo je društveno i interaktivno učenje gdje grupni procesi prevazilaze individualno učenje. Iz ove perspektive, aktivnosti globalnog obrazovanja podstiču razvoj vještina kako što su:

- *postavljanje uzajamnog cilja;*
- *timski rad;*
- *dodjela uloga svakom članu grupe;*
- *uspostavljanje zajedničke odgovornosti;*
- *uređivanje podjele posla;*

⁹ Delors, J. Apprendre - *Un trésor est caché dedans*, Paris, Ed. Odile Jacob, 1996

- *postavljanje zajedničkih resursa;*
- *stvaranje kapaciteta za učenje sa drugima i od drugih.*

Interkulturalne vježbe

Mnoga mjesta globalnog obrazovanja ohrabruju ovaj način učenja, koji se zasniva na dva principa:

- *kulturni relativizam, prema kome nema hijerarhije kultura (jedna kultura se ne može primijeniti da sudi drugoj kulturi);*
- *reciprocitet, drugim riječima interakcija i unakrsne informacije između kultura u kontekstu naših multikulturalnih društava.*

Počev od ova dva osnovna principa, interkulturalno učenje koje razvija globalno obrazovanje namijenjeno je da postigne sljedeće ciljeve:

- *prevazilaženje etnocentrizma;*
- *sticanje sposobnosti za saosjećanje sa drugim kulturama;*
- *razvijanje sredstava saradnje preko kulturnih granica i u multikulturalnom okruženju;*
- *sticanje sposobnosti da se komunicira preko kulturnih granica, npr. kroz dvojezičnost;*
- *oblikovanje novog kolektivnog identiteta koji prevazilazi pojedinačne kulturne razlike.*

Akcione vježbe

Ovo je proces orijentisan ka cilju i organizovan po pravilu u obliku projekta s preciznim ishodom. Kako bi sproveli projekat treneri/profesori na projektu moraju da:

- *eksplicitno formulišu ciljeve učenja;*
- *pomognu učenicima da izaberu sopstvene strategije za učenje;*
- *razviju konkretan projekat koji učenici mogu u potpunosti sprovesti;*
- *ohrabre postepeno povećanje međuzavisnosti učenika;*
- *puste učenike da razumiju sopstvenu radnju kroz refleksiju (učenje kroz refleksivne vježbe).*

Kontekstualne vježbe

Ovo pretpostavlja konstantne integracije učenja pojedinaca u sistemu kulturnih i građanskih referenci grupe, zajednice ili društva kome pripadaju ili sa kojim se identifikuju. Kako bi stimulisali ovo značajno učenje, akteri uključeni u projekat su se fokusirali na:

- *pomaganje učenicima da dobiju cjelokupnu sliku ciljeva i strategija učenja;*
- *ohrabrivanje učenika i pojašnjavanje vrijednosti i identiteta koje prisvajaju;*

- korišćenje prethodnog iskustva i znanja učenika;
- ohrabrivanje učenika da prošire, testiraju i primijene nova iskustva u svojim svakodnevnim životima;
- dozvoljavanje učenicima da izvuku sopstvene zaključke;
- njegovanje globalne vizije društva;

h) Sportovi

Sportovi mogu da promovišu jednakost, učešće i inkluziju i povećaju socijalne vrijednosti i ciljeve pojedinaca kakvi su naporan rad, fer plej, razvoj karaktera i timski rad. Učešće u sportovima je pokazalo da stvara povećanu posvećenost zajednici, unaprijeđene međuljudske odnose i veću težnju ka preuzimanju leaderskih uloga. Pošto sportovi, takođe, promovišu socijalnu koheziju i uzajamno razumijevanje i poštovanje, takođe se mogu koristiti da pošalju poruku razumijevanja različitosti i da pomognu da se nađu nenasilna sredstva kada se suočavamo sa teškim situacijama¹⁰.

Globalno obrazovanje takođe treba da registruje sportske aktivnosti kao najveći resurs zasnovan na interesovanju i entuzijazmu koji te aktivnosti stvaraju kod djece i mladih i mogućnosti koje to interesovanje otvara za stvaranje otvorenog prostora za dijalog, istraživanje i studije između grupa različitih kulturnih, religijskih i etničkih karakteristika globalizovanog svijeta¹¹.

KRITERIJUMI ZA PLANIRANJE I EVALUACIJU AKTIVNOSTI GLOBALNOG OBRAZOVANJA

Kao što je ranije pomenuto, u globalnom obrazovanju se koristi veliki izbor metoda i materijala i moguć je širok spektar obrazovnih parametara i aktivnosti.

Za planiranje, primjenu i evaluaciju aktivnosti zasnovanih na metodologiji globalnog obrazovanja, sljedeća lista pitanja može dati neke smjernice:

I. Objašnjenje ciljeva

- *Kakvu bih poruku volio/voljela da pošaljem svojoj publici/ciljnoj grupi na kraju aktivnosti?*
- *Koji su ciljevi (u broju učesnika i strategija) aktivnosti?*
- *Proces organizovanja aktivnosti globalnog obrazovanja je često važniji od ishoda!*

¹⁰ Više o sportovima kao metodi na: www.toolkitsportdevelopment.org

¹¹ Više o vježbama u: Birzea, César – *Obrazovanjezademokratskogra nstvo: perspektivadoživotnogu enja*, Savjet za kulturnu saradnju (CDCC). Savjet Evrope, Strazbur, Jun 2000

2. Učešće partnera i zainteresovanih strana

- Ko (kolege, eksperti, organizacije) bi mogao biti partner u organizovanju aktivnosti globalnog obrazovanja?
- Je li moguće uključiti ljude iz drugačijih društvenih i kulturnih konteksta (npr. zajednica, religijskih grupa)?
- Kako i u kojoj formi bi se svi partneri mogli uključiti u planiranje i implementaciju aktivnosti globalnog obrazovanja?
- Kakvu ulogu treba da igraju različiti partneri? Da li oni imaju sposobnosti da urade svoje zadatke?
- Kako je organizovan proces saradnje? Postoji li atmosfera poštovanja i participativne saradnje?
- Da li je sigurno da se svi partneri mogu identifikovati sa procesom i ishodom?

3. Format aktivnosti

- Postoji li odgovarajući odnos između sadržaja i vrste/formata aktivnosti?
- Da li vrsta/format aktivnosti omogućava aktivno učešće učesnika?
- Da li su lokacija i okruženje tokom aktivnosti globalnog obrazovanja adekvatni?

4. Logistika

- **Tajming:** Da li su aktivnosti globalnog obrazovanja unaprijed isplanirane? Da li je datum (dan u sedmici u odnosu na druge događaje istog dana) aktivnosti adekvatno izabran?
- **Budžet:** Da li je neophodno eksterno finansiranje ili prikupljanje sredstava (npr. za iznajmljivanje prostorije, troškove)? Pitanje budžeta treba razjasniti između svih partnera.
- **Ljudski resursi:** Postoji li dovoljno podrške akciji od strane ljudi?

5. Odnosi sa javnošću i mediji

- Kakva promocija (npr. lifleti, poster, radio ili TV spot) je planirana za aktivnosti globalnog obrazovanja?
- Je li moguće uključiti lokalne, regionalne ili nacionalne medije u promociju?

6. Održivost

- Kakva dokumentacija (za učesnike) je planirana?
- Da li se očekuje neka vrsta prateće aktivnosti?

7. Evaluacija

- Kakva evaluacija akcije je planirana?
- Da li je planirana evaluacija timskog rada?

KRITERIJUMI ZA SELEKCIJU I EVALUACIJU RESURSA

Kao što je ranije pomenuto, ne postoji *jedna* metoda za sve ciljne grupe. Na isti način, ne mogu se svi resursi koristiti u svim grupama za učenje. Takođe, resurs se ne može koristiti na isti način sa različitom grupom ili pod različitim uslovima. Ovo moramo imati na umu kad god želimo da biramo resurse za korišćenje u određenoj lekciji ili aktivnosti.

Međutim, neki kriterijumi za selekciju korisnih resursa za globalno obrazovanje mogu se preporučiti svim praktičarima globalnog obrazovanja u formalnim i neformalnim sektorima. Slični kriterijumi se mogu koristiti da ocijene resurse u odnosu na ciljeve globalnog obrazovanja i shodno uticaju na grupu za učenje. Naravno, kao edukatori, ne smijemo očekivati da ćemo naći resurse sa svim dolje navedenim karakteristikama zato što drugačije nećemo nikada odlučiti da ih testiramo ili primijenimo.

I. Korišćenje materijala i resursa sa grupom s kojom se radi

Izaberite svoje materijale i resurse prema prirodi grupe s kojom se radi. To znači prema:

- **uzrastu učenika** – ni previše jednostavno, ni previše komplikovano, ni previše djetinjstvo, ni previše ozbiljno.
- **nivou jezika učenika** – ako ne razumiju instrukcije, ne mogu da učestvuju, ako su instrukcije previše jednostavne, imaće osjećaj da ih ne smatrate dovoljno pametnim ili dovoljno zrelim da koriste materijale.
- **sposobnostima** svih učenika, posebno u grupama sa mješovitim sposobnostima. Nije korisno probati materijale, ako predavač nije siguran je li učenik sposoban da to uradi.
- **kulturnoj raznolikosti** – ne previše orijentisani prema određenoj kulturi, posebno ako je grupa multikulturalna, pošto učenici mogu da ne razumiju ili pogrešno razumiju sadržaj.
- **interesima grupe** – materijal koji je veoma interesantan edukatoru ili treneru može biti dosadan učenicima.
- **2. Format**

Ako su materijali u vidu paketa ili alatke, velike ili male, jedan komad ili više komada, treba provjeriti da li:

- se lako pakuje;
- se lako prenosi u rukama ili u prtljagu;
- se lako otvara, namješta, je spreman za upotrebu;
- se lako koristi u prostoru predviđenom za tu svrhu;
- se lako primjenjuje u vremenskom okviru aktivnosti.

Ako je materijalu elektronskom formatu, treba provjeriti da li:

- je dostupna oprema (kompjuteri, internet konekcija, itd.) u okruženju za učenje;
- se format poklapa sa jedinicom dostupnom za učenje;
- materijal može biti brzo i lako instaliran;
- su podaci lako dostupni svima.

3. Format i sadržaj

Dobar materijal:

- je fleksibilan za upotrebu u različitim situacijama;
- može da se adaptira na različite situacije;
- može lako da se modifikuje, ako je potrebno;
- može lako da se prevede na drugi jezik, ako je potrebno.

4. Sadržaj

Materijal za globalno obrazovanje:

- otvara pitanja za diskusiju o temama globalnog obrazovanja;
- izaziva pitanja o stereotipnim stavovima;
- pruža realnu, ali pozitivnu perspektivu;
- uključuje perspektive drugih;
- unapređuje okruženje za učenje.

5. Ciljevi i očekivanja

Dobar materijal tokom aktivnosti:

- izaziva i edukatora i učenika da ga koriste;
- pomaže edukatorima da postignu svoje ciljeve na interesantniji, stimulativan način;
- pomaže učenicima da zadovolje ciljeve i steknu znanje;
- odgovara očekivanjima edukatora i učenika, ali može iznenaditi na prijatan način;
- stimuliše kreativnost;
- odgovara sadržaju i kontekstu aktivnosti.

Dobar materijal poslije aktivnosti:

- daje apetit za više učenja;
- otvara mogućnosti za nove aktivnosti;
- podstiče korišćenje drugih materijala za globalno obrazovanje

- pomaže da se razvije kritički pogled (pozitivni ili negativni) na druge materijale;
- pomaže da se izgrade kriterijumi za odabir materijala;
- omogućava učenicima i edukatorima da razmišljaju i poboljšaju svoju metodologiju učenja

6. Uticaj

Dobar materijal je prijatan ako:

- može biti smiješan ili ozbiljan;
- može sadržati jednostavne ili komplikovane ideje;
- može nas nasmijati ili zaplakati;
- ali sigurno izaziva kritička razmišljanja.

7. Kako ga koristiti:

Dobar materijal globalnog obrazovanja:

- podstiče učešće;
- svako može koristiti;
- je predstavljen na način da poštuje korisnika;
- budi kreativnost kod učenika;
- traži interakciju;
- pokazuje vam kako da vodite računa o njemu.

8. Prije korišćenja materijala

- ako je moguće, pitati za mišljenje druge edukatore koji su ga koristili. Važno je ne zaboraviti da upotreba nekog materijala nikad nije ista, zato što to zavisi od različitih uslova učenja i nepredviđenih faktora;
- isprobati materijal prvo u maloj grupi da li funkcioniše. Manje je nezgodno promijeniti planove u manjoj nego u većoj grupi ako nešto krene naopako;
- staviti se u poziciju učenika i razmisliti da li biste vi voljeli da učite iz tih materijala;
- izračunati trošak materijala i budžet neophodan za cio projekat.

9. Nakon korišćenja materijala

- razmislite da li vam je pomogao da postignete svoje ciljeve;
- razmislite o pokrenutim pitanjima;
- izmjerite uticaj na grupu s kojom radite;
- nađite dodatnu vrijednost vaše aktivnosti u smislu pitanja globalnog obrazovanja.

KRITERIJUMI ZA IZRADU NASTAVNIH PROGRAMA U FORMALNOM I NEFORMALNOM OBRAZOVANJU

Ono što bi možda trebalo pojasniti i oko čega se složiti jeste da izrada nastavnih programa za globalno obrazovanje ne znači uvođenje ove specifične discipline u postojeći ili novi nastavni program. Prvo, to je zato što globalno obrazovanje ne može biti ograničeno na jednu disciplinu, posebno ako cijeli nastavni program prati druge pravce u smislu obrazovnih ciljeva. Drugo, globalno obrazovanje se ne može ograničiti na izolovanu volju jednog edukatora, koordinatora ili donosioca odluka; naročito ako svi ostali osjećaju da nijesu zainteresovani. I konačno, globalno obrazovanje je *perspektiva unakrsnih nastavnih programa*, koja promovise uvođenje globalnih pitanja u bilo koji obrazovni program i omogućava edukatorima da se približe takvim pitanjima kroz bilo koji predmet.

Kriterijumi za izradu nastavnih programa globalnog obrazovanja mogu se zasnivati na dvijema osama a) kriterijumi sadržaja samog nastavnog programai b) kriterijumi procedure praćene tokom izrade nastavnih programa. Neophodno je, naravno, da obje ose budu u skladu sa ciljevima globalnog obrazovanja

NE ZABORAVITE DA JE MATERIJAL SAMO MATERIJAL. KORISTI OD MATERIJALA ZAVISE OD TOGA

- *kako ga koristite;*
- *koliko dugo ga koristite;*
- *koliko često ga koristite u okviru iste grupe;*
- *kako ga vaša grupa prihvata;*
- *šta postizete nakon njegove upotrebe.*

Kriterijumi sadržaja nastavnih programa globalnog obrazovanja

Sadržaj nastavnih programa obuhvata ne samo kognitivna i etička, nego i metodološka pitanja, kao što jeranije opisano. To prije svega znači da perspektive globalnog obrazovanja moraju da prođu kroz sve aspekte procedure učenja, tj. okruženje za učenje, metode, aktivnosti, udžbenici i drugi resursi. Veliki broj pitanja nam može pomoći da definišemo šta izdvaja perspektivu globalnog obrazovanja unastavnom programu, s ciljem da se izgradi sadržaj a onda evaluira efektivnost programa globalnog obrazovanja sa istim kriterijumom:

- *Da li nastavni program njeguje međunarodno razumijevanje i razvija osjećaj globalne odgovornosti?*
- *Da li je nastavni program uglavnom etnocentričan, nacionalno ili evropski orijentisan ili je multikulturalno orijentisan i karakterisan globalnom vizijom i razumijevanjem svijeta?*
- *Da li nastavni program naglašava ispitivanje uzroka konflikta i nasilja i uslova mira kod pojedinaca, institucija i društava, kroz trodimenzionalnu perspektivu?*
- *Da li se zasniva na prepoznavanju međupovezanosti fenomena i znanja o fenomenu?*
- *Postoje li veze između pojedinih pitanja svake nauke/predmeta i opšteg znanja sa globalnom i istorijskom perspektivom koja njeguje fundamentalne ljudske vrijednosti?*

- *Postoje li mogućnosti za veze između raznih predmeta koje omogućavaju ispitivanje u okviru holističkog pristupa međuzavisnosti između uzroka i posljedica siromaštva i povećanog društvenog jaza, sukoba i nasilja, ljudske represije i socijalne isključenosti, migracije i ksenofobije, unilateralnog razvoja i ekoloških katastrofa na lokalnom i globalnom nivou?*
- *Da li se zasniva na fundamentalnom znanju i ljudskim vrijednostima, dok istražuje različitosti između različitih perspektiva?*
- *Da li na pozitivan i konstruktivan način nadograđivanja postojećih znanja uzima u obzir različitu kulturnu pozadinu učenika i edukatora koji dolaze iz različitih mjesta ovog našeg globalnog svijeta?*
- *Da li pomaže učenicima da razviju vještine socijalne pismenosti kako bi konstruktivno rješavali globalne probleme na različitim skalama i nivoima od ličnog do globalnog?*
- *Da li je teorija jasno povezana sa praksom, otvarajući perspektivu za učenike da djeluju kao odgovorni svjetski građani?*
- *Da li uvodi participativne strategije i makro/mikro perspektive u trenutne svjetske probleme kao način interakcije, kao veliku razvojnu osovinu za radne projekte, kao elemente za diskusiju i analizu među učenicima, pripremajući ih da budu aktivni članovi društva koji traže rješenja u solidarnosti?*
- *Da li uključuje striktno smjernice za metode podučavanja, biranje resursa, dobre prakse ili je pogodan za veliku raznolikost resursa i metoda, dok predlaže širok spektar primjera dobrih praksi i resursa?*
- *Da li oblasti različitih predmeta nude niz mogućnosti za učenje za buduću dimenziju, uključujući istragu otvorenog uma o pitanjima u vezi sa građenjem bezbjednijeg, pravednijeg, mirnijeg i održivijeg svjetskog društva?*
- *Da li postoji fleksibilni okvir koji omogućava vježbanje raznovrsnih metoda i korišćenje višestrukih resursa Da li pruža mogućnosti za interakciju i učenje jednih od drugih?*
- *Postoje li mogućnosti za rad na „jedinstvu učenja” između formalnog i neformalnog nastavnog programa?*
- *Postoji li dovoljno prostora i slobode za vannastavne aktivnosti, kompatibilne sa ciljevima nastavnog programa?*
- *Da li daje određeni značaj razvoju vještina cjeloživotnog učenja koje će ojačati ljudske sposobnosti da učestvuju u sinergijama radeći za socijalni i održivi razvoj?*
- *Da li se u svakom dijelu nastavnog programa pruža znanje o jedinoj istini ili je moguće da grupa otkrije znanje kroz dijalektički pristup koji se zasniva na istraživanju, sumnjama i pitanjima?*
- *Da li istražuje progresivni, dinamični razvoj znanja na globalnom nivou? Štaviše, da li njeguje evolutivni proces čovječanstva prema rješenjima zajedničkih problema kroz partnerstvo i solidarnost?*

Kriterijumi koje je potrebno pratiti prilikom kreiranja nastavnog programa za globalno obrazovanje

Očekuje se da se pitanja metodologije globalnog obrazovanja ogledaju u proceduri izrade nastavnog programa za globalno obrazovanje. Sljedeća pitanja nam mogu pomoći da identifikujemo ove stavke u procesu kreiranja nastavnog programa i da postavimo kriterijume za ovaj proces:

1. Da li je čitav proces participativan, kooperativan, inkluzivan, demokratski i dijaloški? Da li su svi akteri u obrazovanju pozvani da učestvuju u procesu odlučivanja? Naročito:

Da li su edukatori aktivno uključeni?

Da li se smatraju ne samo faktorima ili izvršiocima unaprijed određenog programa, nego partnerima u procesu donošenja odluka?

Je li očigledno da edukatori moraju preuzet i odgovornost učešća u procesu izrade nastavnog programa, kao jednaki učesnici sa ostalim relevantnim akterima u obrazovnoj politici?

Da li su učenici aktivno uključeni?

Ako globalno obrazovanje ima za cilj da stvori odgovorno globalno građanstvo kroz aktivno učešće, zar nije neophodno da se učenici smatraju partnerima u procesu donošenja odluka o izradinastavnog programa i u formalnom i u neformalnom obrazovanju?

Da li su različite kulturne i društvene grupe jednako predstavljene?

Ako globalno obrazovanje ima za cilj da izgradi poštovanje prema kulturnim i društveno-ekonomskim razlikama i edukuje ljude da nauče da žive sa drugima, kako možemo u nastavni program uključiti prave aspekte i pitanja našeg globalizovanog svijeta, ako ne tako što ćemo uključiti predstavnike različitih grupa u proces donošenja odluka? Doprinosi sa različitih gledišta ljudi različitih kultura i socijalnih pozadina su fundamentalni za multiperspektivno gledište, naročito u našim multikulturnim, izdijeljenim društvima.

2. Da li sljedeće rečenice karakterišu ljude uključene u izradu kurikuluma?

- kritičan prema informacijama, stereotipima i konvencionalnim resursima;
- nedogmatski i otvorenog uma;
- sposoban za dijalog i poštovanje različitih mišljenja;
- vješt u analiziranju globalnih stvarnosti i novijih socijalnih podataka;
- nadaren vrijednostima i stavovima globalnih građana;
- sklon procjenjivanju postojećih resursa i traženju novih;
- odgovoran za preduzimanje takvih zadataka;
- inspirisan i posvećen izazovima globalnog obrazovanja.

3. Da li je proces izrade nastavnog programa koherentan sa ciljevima globalnog obrazovanja? Da li su nastavni programi za različite discipline ili predmete izrađeni nezavisno od čitavog programa ili u okviru globalnog obrazovanja? Da li postoje različiti interdisciplinarni i takođe predmetni odbori koji su u bliskoj saradnji jedan sa drugim? Da li je evidentno da se veze između raznovrsnih predmeta mogu napraviti samo u okviru sinergija između ljudi koji su kvalifikovani u različitim naukama i sa različitim nivoima obrazovanja, sposobnim da rade u kolaborativnom, interaktivnom i holističkom pristupu?
4. Da li je proces izrade nastavnih programa relevantan za okruženje za učenje globalnog obrazovanja? Da li je reflektivan i stimulativan, interaktivan, kreativan i obećavajući? Osim toga, da li se zasniva na istraživanju, analizi i sintezi?
5. Da li proces izrade nastavnog programa obuhvata kriterijume evaluacije i metode zasnovane na filozofiji i ciljevima globalnog obrazovanja? Da li su kriterijumi definisani: a) za prvobitnu, formativnu i finalnu evaluaciju b) za internu i eksternu evaluaciju i za samoevaluaciju?
6. Da li proces izrade nastavnog programau formalnom i neformalnom sektoru uvodi program obučavanja za edukatore?
7. Postoje li neki kriterijumi za ocjenjivanje samog procesa izrade nastavnog programa?
8. Postoji li mehanizam za proces praćenja, koji pruža okvir za stalna, održiva ažuriranja nastavnih programana osnovu evaluacije procesa učenja i u skladu sa ciljevima i metodologijom globalnog obrazovanja?

EVALUACIJA

Evaluacija je neophodan proces u globalnom obrazovanju, koji jača praktičare unapređujući im svijest o efektivnosti programa globalnog obrazovanja u koji su uključeni. Evaluacija nije sami kraj. Mora da bude stalni, neprestani proces razmatranja/akcije u vezi sa ciljevima i metodologijom globalnog obrazovanja, koji omogućava ljudima da stalno uče, poboljšaju kvalitet svojih metoda i ojačaju globalno obrazovanje u svom okruženju.

Proces evaluacije može se primijeniti na različite načine na neke ili sve aspekteaktivnosti ili projekata globalnog obrazovanja, budući da odgovara na višestruke funkcije i na veliki, raznovrsni spektar potreba.

Šta je predmet procesa evaluacije?

Svi aspekti globalnog obrazovanja se mogu ocijeniti – metodologija učenja, resursi, instrumenti, okruženje za učenje, pitanja kurikuluma, sposobnosti edukatora, znanje učenika, vrste radnji, planiranje, strategija

komunikacije, učešće ljudi, uticaj na lokalne stvarnosti itd. Ono što je na kraju važno jeste prepoznati u okviru naših grupa za učenje težnje ili znake promjene iz kulture individualizma u kulturu partnerstva zasnovanu na dijalogu i saradnji, kao što je opisano u datom poglavlju.

Ljudi često pitaju što čini proces globalnog obrazovanja drugačijim od bilo kojeg drugog procesa evaluacije u obrazovanju. Nije neophodno tražiti odgovor van granica savremenih pedagoških i evaluacionih teorija. Odgovor se može naći u koherentnosti između ciljeva i metodologije globalnog obrazovanja i onoga „zašto, zbog čega i kako“ se proces evaluacije globalnog obrazovanja dešava.

A. ZAŠTO NAM JE POTREBNA EVALUACIJA U GLOBALNOM OBRAZOVANJU?

Da li je evaluacija zaista neophodna za praktičare u globalnom obrazovanju?

Razvijanje kulture evaluacije kod svih ljudi koji učestvuju je izazov za globalno obrazovanje. Očigledno, proces evaluacije mora da bude u skladu sa pitanjima globalnog obrazovanja. Globalno obrazovanje omogućava ljudima da razviju vještine kritičkog razmišljanja i analiziranja, istraživanja i multiperspektivnog pristupa zajedničkom problemu, kako bi se suočili sa kontradiktornostima i stereotipima. Pomaže ljudima da razviju vrijednosti i stavove o samospoznaji viziji, o dijalogu i saradnji, o otvorenosti uma i odgovornosti prema našem zajedničkom svijetu. Ono podstiče ljude da razviju globalnu viziju i pozitivni pristup tome kako učiniti svijet u kome živimo boljim. Paralelno tome, razvijanje kulture evaluacije znači da i edukatori i učenici postaju sposobni da sarađuju zbog sopstvenog napretka i napretka grupe kroz kritički, multiperspektivni pristup njihovom radu. Zbog toga što evaluacija obuhvata dimenziju samoprocjene, ne samo učenici već i edukatori moraju biti podstaknuti da poboljšaju sopstvene vještine i sposobnosti kako bi igrali svoju ulogu kao odgovorni, marljivi edukatori u našem globalizovanom svijetu. I zbog toga što evaluacija zahtijeva kompleksan, višeprizmatičan i nelinearni pristup, ljudi koji učestvuju u procesu evaluacije postaju svjesniji kompleksnosti faktora u vezi sa obrazovanjem i potrebe da se povežu sa drugim elementima, kako bi razumjeli i poboljšali svijet u kome živimo.

Kako često praktičari vode evaluaciju?

Iako ljudi prepoznaju potrebu za evaluacijom, mnogi praktičari ne vole da se uključuju u proces evaluacije i ponekad se opiru ili ignorišu rezultate evaluacije. Zbog toga što se evaluacija često vidi kao kontrola njihovog rada i ponekad, s obzirom na to, oni se plaše da bi evaluacija mogla dovesti u pitanje njihove profesionalne sposobnosti i čak prijetiti njihovom poslu. I to je zato što se evaluacija često smatra eksternom, dugotrajnom, ponekad teškom, dosadnom i neinspirativnom birokratskom procedurom. Edukatori se žale da provode više vremena žaleći se nego djelujući. Zato evaluacija ne može biti „forsirani“ proces koji dolazi ubrzanom odlukom. Naprotiv, o procesu evaluacije globalnog obrazovanja treba da se odluči i da se taj

proces izradi kroz proceduru „od dna prema vrhu“ gdje praktičari otkriju potrebu da se uključe u proces evaluacije, zato što razumiju da je evaluacija dio njihove metodologije koja im omogućava da poprave svoj rad na sistematičan način i budu svjesni svih faktora koji utiču na njegovu efikasnost.

Šta je svrha procesa evaluacije?

Svrha evaluacije odnosi se na strategiju, metode i ciljeve naših aktivnosti. Praktičari globalnog obrazovanja moraju ocjenjivati svoj rad da bi:

- *bili svjesniji i razmatrali svoju metodologiju ili strategiju;*
- *provjerili primjerenost projekta grupe za učenje;*
- *razumjeli uticaj resursa koje primjenjuju u procesu učenja;*
- *izmjerili djelotvornost svojih metoda;*
- *izmjerili promjene u vještinama i znanju;*
- *izmjerili promjene u stavovima i ponašanjima;*
- *analizirali i sintetizovali odnos između ciljeva i metoda;*
- *dobili povratnu informaciju i poboljšali buduće aktivnosti;*
- *razmotrili i pokušali da riješe problem na kooperativan način;*
- *preispitali svoje prakse i napravili neophodne promjene;*
- *se osjećali vrijednima i bili više inspirisani za dalje aktivnosti.*

Na institucionalnom nivou, više od prethodnih uslova, rezultati evaluacije mogu biti veoma korisni za:

- *mjerenje efektivnosti procesa u odnosu na njegove ciljeve;*
- *mjerenje promjene u vještinama i znanju u odnosu na metode i resurse;*
- *mjerenje promjena u stavovima o ljudskom ponašanju u odnosu na metode i resurse;*
- *postizanje priznanja i vidljivosti za projekat;*
- *prikupljanje dobre prakse;*
- *povećanje iskustva odprojekta do projekta;*
- *vođenje komparativne analize različitih metoda korišćenih u projektu;*
- *građenje zajedničkog razumijevanja projekta;*
- *analiziranje rezultata u odnosu na prošlo iskustvo;*
- *dijeljenje rezultata različitim grupama ljudi koji su u pitanju (tj. partneri) da bi se povećao potencijal iskustava;*
- *svrhe prikupljanja sredstava;*
- *poređenje sličnih aktivnosti u drugim zemljama koje su zatvorene za slične situacije;*

- povećati tražnju za promjenama politike na lokalnom, regionalnom ili nacionalnom nivou;
- jačanje institucionalnog rada u smislu kvantiteta i kvaliteta;
- podsticanje na više akcija i bolje akcije i umrežavanje;
- povećanje kapaciteta za razvoj kvalitativnih kriterijuma.

B. KOJA VSRTA EVALUACIJE JE PODESNA ZA NAŠ RAD?

Postoje različite procedure evaluacije i različite metode evaluacije shodno: ljudima koji su uključeni, vremenskom rasporedu, korišćenim instrumentima, ciljevima i posebno kontekstu našeg obrazovnog projekta. Različiti instrumenti su korišćeni da bi ocijenili različite vrste procesa. Nije isto ocjenjivati proces učenja i ishode učenja ili uticaj projekta i ocijeniti strateški plan za projekat ili organizacioni učinak i upravljanje.

Međutim, sve procedure evaluacije generalno uzimaju u obzir sljedeće razlike između:

Samoevaluacije, interne i eksterne evaluacije

Važna razlika se pravi između samoevaluacije i interne evaluacije za grupni rad i takođe između interne i eksterne evaluacije.

Samo-evaluacij

Samoevaluacija je apsolutno neophodna za pregled i unapređenje naših sopstvenih metoda. Zahtijeva vještine samoznanjaj samokritike. Zasniva se na prirodnoj želji za samorazvojem i dugotrajnim učenjem. Kada ljudi sprovode samoevaluaciju, oni imaju osjećaj angažovanosti i odgovornosti prema cjelini svoga rada.

Samoevaluacija nikad nije dovoljna za proces evaluacije, ali je neophodna za praktičare da bi bili svjesni sopstvenog rada. To je početna tačka u procesu evaluacije – preispitivanje naših sopstvenih angažovanja i rada u vezi sa pojedinom aktivnošću. Dalje, moramo se sjetiti da praktičar djeluje u okviru konteksta, u interkonekciji sa drugim faktorima vezanim za njegov rad. Tako da samoevaluacija ima svoja ograničenja i dinamičnija je kada se kombinuje sa drugim formama evaluacije, mjereći druge elemente procesa učenja.

Samoevaluacija ne brine samo praktičare već i učenike. Dok je proces učenja u toku, učenici analiziraju svoje lične napretke u smislu svjesnosti o globalnim pitanjima. Globalno obrazovanje, kao učenje koje transformiše, omogućava učenicima da budu svjesni svojih misli, osjećanja i djela i takođe shvate svoj nivo društvene odgovornosti i angažovanja prema izazovima našeg globalizovanog svijeta.

Interna evaluacija

Interna evaluacija može pomoći timskom radu u okviru grupe i podržati institucionalno umrežavanje i razvoj. Ona zahtijeva povjerenje, kontinuiranu saradnju i ohrabrenje među ljudima u grupi. Prepreka su često otpor ljudi, takmičenje unutar grupe, nedostatak vremena ili volje. Zbog toga se moraju postaviti jasni, objektivni pokazatelji od strane tima i zbog toga su participativne metode tokom cijelog procesa pogodnije. Ljudi se moraju uključiti u proces interne evaluacije sa osjećanjem da cijeli proces pripada njima, tako da postanu reflektivni praktičari.

Učenici, kao članovi grupe za učenje globalnog obrazovanja, imaju važnu ulogu u procesu interne evaluacije. Oni moraju učestvovati na jednakoj osnovi pružajući svoje poglede na globalno obrazovanje, na osnovu svojih očekivanja i potreba.

Eksterna evaluacija

Eksterna evaluacija je objektivnija i mora se zasnivati na široko prihvaćenim normama i standardima. Ponekad eksterna evaluacija plaši ljude, zato što se nedostaci u njihovom radu ne mogu sakriti. U tom slučaju, ljude treba ohrabriti da razumiju da se evaluacija vrši sa jedinom svrhom unapređenja, a ne kritikovanja urađenog posla. Ukoliko se evaluator ne smatra samo „kritičkim prijateljem“ sa metodološkim sposobnostima u globalnom obrazovanju, nego nekim ko, zbog svoje uloge, treba da održava neophodnu profesionalnu distancu i da koordinira različitim procesima, eksterna evaluacija će obezbijediti tim sa neophodnim “inputima” da poboljša njegov rad.

I u internoj i u eksternoj evaluaciji, predmet evaluacije, metode, kriterijumi i pokazatelji, kao i posljedice, moraju se jasno objasniti timu, a tim ih mora prihvatiti. Veoma je važno da eksterni evaluator održava konsultativne sastanke sa grupom prije postavljanja pokazatelja, tako da može da uzme u obzir stvarnosti tima. I posljednje, ali ne najmanje važno, proces evaluacije mora poštovati samoautonomiju i lična gledišta i živote.

Kombinacija interne i eksterne evaluacije može biti veoma plodna za komparativnu analizu rezultata, shodno kriterijumima, pokazateljima i metodama. Interakcija između oba oblika evaluacije je veoma korisna i povećava validnost procesa.

Inicijalna, formativna i konačna evaluacija

Druga razlika je napravljena između inicijalne, formativne i finalne evaluacije. Sprovedite inicijalnu evaluaciju prije nego što počnete svoj projekat, da biste dobili informaciju koja vam je potrebna da identifikujete problem, izmjerite znanje i vještine, shvatite vrijednosti i stavove i postavite svoju strategiju.

Koristite formativnu evaluaciju u ranoj fazi vašeg projekta ili aktivnosti kako biste podržali njenu implementaciju i razvoj, a onda tokom vašeg projekta ili aktivnosti kako biste identifikovali problem i istražili rješenja i prilagodili i poboljšali svoj program shodno rezultatima procesa evaluacije.

Iskoristite konačnu evaluaciju nakon završetka vašeg projekta ili aktivnosti da biste izmjerili djelotvornost i poboljšali svoju metodologiju za budućnost.

Ako je moguće, koristite oba procesa za konstantno praćenje svog rada. U tom slučaju, morate imati na umu da serezultati svakog procesa odnose na vremenski raspored i povratnu informaciju od formativne evaluacije vašeg rada. Ako postoji interakcija između formativne evaluacije i vašeg rada, rezultati konačne evaluacije ohrabruju i obećavaju.

Proces postevaluacije može biti veoma koristan u mjerenju efikasnosti samog procesa evaluacije u odnosu na vaš rad.

Kvalitativna i kvantitativna evaluacija

Važna razlika se pravi između kvalitativne i kvantitativne evaluacije. Iako je kvantitativna lakša od kvalitativne evaluacije, obje su neophodne da bi obezbijedile kvalitet na sistematičan način. Zbog toga, kad primjenjujemo metodologiju globalnog obrazovanja, treba da ocijenimo dokaze i kvantitativne i kvalitativne prirode. Štaviše, kvantitativna nam često nudi pokazatelje kvalitativne evaluacije. Na primjer, broj učesnika u projektu ili aktivnosti, učestalost radnje, događaji, saopštenja za javnost, publikacije, korišćeni materijali, itd. su pokazatelji za kvantitativnu evaluaciju. Međutim, ove mjere nam mogu pružiti pokazatelje za kvalitativnu evaluaciju, ako na primjer koristimo kriterijume koji se tiču porijekla prikupljenih podataka o interesima ljudi ili kriterijume koji se tiču razloga za ove brojeve u okviru socijalnog konteksta ili u okviru grupe za učenje u vezi sa uticajem ili našim projektom. Ovakva kombinacija između kvantitativnih podataka i kvalitativnih kriterijuma može nas dovesti do sveobuhvatnije analize vrijednosti i djelotvornosti projekta. Više od toga, kvalitativna evaluacija je neophodna za proces formativne evaluacije, sa ciljem da se stalno unapređuje naš obrazovni proces, dok se kvantitativna evaluacija često koristi u konačnoj evaluaciji da bi se prikupili mjerljivi podaci.

C. KAKO SPROVESTI EVALUACIJU?

Kao što je već rečeno, postoje različite metode evaluacije u vezi sa „zašto“, „kada“, „na koga“ i „kako“ se proces primjenjuje. Ipak, proces evaluacije predstavlja zajedničke karakteristike koje se tiču neophodnih koraka koje treba preduzeti:

Identifikovanje predmeta

Prvo moramo identifikovati šta želimo da ocijenimo i šta je moguće ocijeniti. Imajući u vidu da je lakše ocijeniti promjene u znanju i vještinama nego dugoročne promjene u vrijednostima i stavovima, „predmet“ evaluacije mora biti konkretan i mjerljiv, u okviru konteksta našeg rada. Vrijednosti i stavovi nijesu lako mjerljivi, tako da možemo odrediti teme za evaluaciju u odnosu na njih (tj. promjene u određenom ponašanju). Više od toga, možemo ocijeniti neke od stavki naše aktivnosti ili projekta u vezi sa našim ciljevima, a ne nužno sa cijelim programom. Stoga, u javnim politikama i dugoročnim programima, prilikom evaluacije cjeline često je neophodno analizirati uticaj globalnog obrazovanja u okviru određenog konteksta a onda razmišljati o politici obrazovanja i unaprijediti cijeli program u okviru holističkog pristupa.

Definisanje kriterijuma i pokazatelja

O kriterijumima i pokazateljima mora se odlučiti prije izbora metode evaluacije. Takođe je neophodno razlikovati kriterijume i pokazatelje. Kriterijum se postavlja tako što sebi postavimo pitanje o stavkama našeg „predmeta“ u vezi sa kvalitetom našeg rada, dok se pokazatelj postavlja tako što se odgovori na pitanje „kako mjerimo ovaj kriterijum?“. Na primjer, kriterijum uticaja simulacije aktivnosti je stepen izazvane refleksije, koja mora biti povezana sa našim ciljevima. Relevantni pokazatelj može biti broj postavljenih pitanja od strane učesnika ili broj učesnika koji su reagovali postavljajući pitanja ili komentarišući.

Biranje metode i prikupljanje podataka

Postoje različite metode evaluacije u vezi sa metodologijom globalnog obrazovanja. Izaberite ono što odgovara vašem radu iz širokog spektra metoda, radije participativnih. Pregledi kolega, pilot evaluacija, studije slučaja, analize konteksta, S.W.O.T. analize, procjene uticaja mogu vam dati okvir. Onda na svoj proces evaluacije primijenite intervju, konsultacije, timske posjete, participativne aktivnosti, radionice sa diskusijama, debate i posmatranja praćena grupnim diskusijama. Zamolite svoju grupu da odgovori na upitnik, piše dnevnik za učenje, organizuje portfolio, pripremi pojedinačne ili grupne izvještaje ili druga dokumenta, prikupi podatke ili napravi fotografiju ili poster evaluacije. Kada se ocjenjuje projekat ili aktivnost globalnog obrazovanja, ključno je koristiti metode evaluacije u skladu s metodama učenja. Participativne aktivnosti, kao što su „Svjetski kafe“ ili „pomjeranje u prostoru dok izražavamo svoje mišljenje“, ili diskusije sa okruglog stola su naročito ohrabrivane.

Interpretiranje i analiziranje informacije

Sljedeći korak nakon prikupljanja podataka je interpretacija i analiza informacija u okviru oblasti izvođenja na koja smo izabrali da se fokusiramo i u odnosu na naše kriterijume i ciljeve. Kada analiziramo informaciju koja dolazi od procesa evaluacije, važno je razlikovati ciljeve evaluacije i ciljeve projekta ili aktivnosti koja se ocjenjuje. Takođe je važno pokušati razumjeti neviđeno i neiskazano u informaciji koja dolazi od ljudi koji učestvuju u odnosu na okruženje za učenje i naše metode.

Saopštavanje rezultata

Participativni proces znači da svi ljudi kojih se tiče treba da saznaju rezultate procesa evaluacije, da o njima razgovaraju i sarađuju vezano za sljedeći korak.

Razvijanje strategija za unapređenja

Kao što je već pomenuto, evaluacija nije sama po sebi kraj. Rezultat evaluacije treba da se koristi da bi se prikazala naša metodologija, stvorile nove perspektive i novi ciljevi i razvile strategije za poboljšanje našeg rada.

POGLAVLJE E

BIBLIOGRAFIJA I RESURSI

DODATAK

Asbrand Barbara & Lang-Wojtasik Gregor, Univerzitet u Nirnbergu / GENE Radna grupa za evaluaciju, Njemačka

Birzea, César – *Civic Culture*, Editura Trei, Bukurešt, 1999.

Birzea, César – *Education for democratic citizenship: a lifelong learning perspective*, Savjet za kulturnu saradnju (CDCC), Savjet Evrope, Strazbur, 2000.

Beljanski-Ristic, Ljubica – *Drama in Education*, Model CEDEUM, Beograd, 2001.

Benett, C.I. – *Comprehensive Multicultural Education*, Ally & Bacon Co., Boston London/Toronto, 1990.

Bennett, C. – *Strengthening Multicultural and Global Perspectives in the Curriculum*, in A. K. Moodley (ed.), *Beyond Multicultural Education: International Perspectives*, Detseling Enterprises Ltd., Calgary, Alberta, 1992.

Boal, Augusto, *Exercices pour acteurs et non-acteurs*, Ed. Maspero, Pariz, 1978.

Boal, Augusto – *Theatre of the Oppressed*, Ed. Theatre Communications Group, Njujork, 1985.

Brown, H.D. – *On Track to Century 21*. San Francisco, USA, 1990

Cabezudo, A. – *Towards Global Learning. On Democracy and Education*, Univerzitet u Rosariju/škola obrazovanja, Rosario, Argentina (2007-08).

Cates, K. – *Global education and Foreign Language Teaching : Theory & Practice*, Žurnal Fakulteta za opšte obrazovanje, Tottori univerzitet, br. 24, oktobar 1990.

Dasen, Pierre – *Fundamentele stiintifice ale unei pedagogii interculturale*, in *Educatia interculturala. Experiente, politici, strategii*, Polirom, Iasi, 1999.

Dasen, P., Perregaux, Ch., Rey, Micheline – *Intercultural Education. Experiences, policies, strategies*, Polirom, Iasi, 1999

DEA: *Effectiveness in Global Education*, <http://www.dea.org.uk/info/projects /effectiveness>

Delors, J. *Apprendre – Un trésor est caché dedans*, Paris, Ed. Odile Jacob, 1996

Eisler, R. – *The Chalice and the Blade*, Harper and Row, San Francisco, 1988

Freire, Paulo – *Pedagogy of Oppressed*, NYC, 1982

Fukunaga, Y. – *Teaching Global Issues through English Movies*, Globalna pitanja u biltenu za jezičko obrazovanje, br.30, mart, 1998, Tatori, Japan.

Galtung, Johan – *Conflict Transformation by Peaceful Means*, Ženeva, ONU, 2000

GENE-Global Education Network Europe – *Learning for a Global Society. Evaluation & Quality in Global Education*, Zapisnik sa GENE konferencije, London, Septembar, 2003.

Haavelsrud, Magnus – *An Introduction to the Debate on Peace Education*, u Međunarodnom časopisu za obrazovanje, 29, 3, 1983.

Haavelsrud, M. – *The Substance of Peace Education*, u Međunarodnom Edukatoru, 1995.

Hannoun, Hubert – *Les Ghetto de l'école. Pour une éducation interculturelle*, ESF, Pariz, 1987

Hanvey, R. – *An Attainable Global Perspective*, Centar za studije o ratu/miru, Njujork, 1975.

Hinkelman, D. – *Overseas Tours to Research Social Issues*, Profesor jezika. Tom XVII br. 5, maj, 1993, Tokio

Kniep, W. – *A Critical Review of the Short History of Global Education*, Njujork : Američki forum za globalno obrazovanje, 1985.

Maley, A. – *Global Issues in ELT*, Praktična nastava engleskog, Tom 13 br. 2, dec. 1992, London

Mestenhauser, A.J. – *Travelling the Unpaved Road to Democracy from Communism: a Cross-cultural perspective on Change*, u Višem obrazovanju u Evropi, XXIII, 1, UNESCO, 1998.

Munoz, Marie-Claude – *Les pratiques interculturelles en éducation*, u J. Demorgon, E.M.Lipiansky (coord.), *L'école confrontée a la diversité culturelle*, u Guide de l'interculturel en formation, Tetz, Pariz, 1999

Niklas Luhmann, Niklas / Schorr, Karl Eberhard – *Reflexionsprobleme im Erziehungssystem*, Frankfurt / M.: Suhrkamp 1999.

Provo, J. – *Teaching World Issues*, Dnevne novine Yomiuri, Tokio, Mart, 1993.

Reischauer, E. – *Toward the 21st Century*, Njujork, 1973.

Rey, Micheline – *Piège et défi de l'interculturalisme*”, in Education permanente, 75, 1984.

Scheunpflug, Annette unter Mitarbeit von Claudia Bergmüller und Nikolaus Schröck - *Evaluation globalen Lernens. Eine Arbeitshilfe*, Štuttgart, Brot für die Welt, 2002

Toffler, Alvin – *Al treilea val*, Editura politica, Bukurešt, 1983.

Touraine, Alain – *Faux et vrais problèmes*, in Une société fragmentée? Le multiculturalisme en débat, Edition La Découverte, Pariz, 1996.

LISTA MATERIJALA (INSTRUMENATA) GLOBALNOG OBRAZOVANJA

Knjige

Drew, N. – *Learning the Skills of Peace-making*, Jalmar Press, SAD, 1995.

Elder, P. – *Worldways: Bringing the World Into Your Classroom*, Addison- Wesley, SAD, 1987.

Fisher, S. & Hicks, D. – *World Studies*, Oliver & Boyd, Njujork, 1985.

Hicks, D & Steiner, M. – *Making Global Connections*, Oliver & Boyd, Njujork, 1989.

Kniep, W. – *Next Steps in Global Education*, Njujork, 1987.

Lewis, B. – *The Kids Guide to Social Action*, Free Spirit, SAD, 1998.

Milord, S. – *Hands around the world: cultural awareness & global respect*, Williamson Ed., 1992.

Pike, G. & Selby, D. – *Global Teacher , Global learner*, Hodder & Stoughton, London, 1988.

Pike, G. & Selby, D. – *In the global classroo*), Pippin Publishing, Toronto, 1999

Resursi

Apprendre à vivre ensemble. Un programme interculturel et interreligieux pour l'enseignement de l'éthique. Fondation Arigatou en collaboration avec et sous l'égide de l'Unesco et l'Unicef, 2008

Service Learning: Lessons, Plans and Projects, Human Rights Education Program, Amnesty International & Human Rights Education Associates, HREA, Mart 2007.

EDUKATIVNI MATERIJALI SAVJETA EVROPE

KOMPAS

KOMPAS je proizveden u okviru Programa za mlade o obrazovanju za ljudska prava Direktorata za mlade i sport Savjeta Evrope. Program ima za cilj da stavi ljudska prava u centar omladinskog rada i time doprinese da obrazovanje za ljudska prava postane glavna struja.

<http://eycb.coe.int/compass>

DOMINO

Priručnik koji se koristi u grupi za obrazovanje kao sredstvo za borbu protiv rasizma, ksenofobije, antisemitizma i netolerancije. Pogledajte i Alien 93, omladinsku organizaciju koja se bori protiv rasizma i ksenofobije.

<http://eycb.coe.int/domino>

PAKET ZA OBRAZOVANJE

Ideje, resursi, metode i aktivnosti za neformalno interkulturalno obrazovanje sa mladima i odraslima.

<http://eycb.coe.int/edupack>

ISTRAŽIVANJE DJEČJIH PRAVA, *Lesson sequences for primary school*

<http://www.coe.int>

PAMFLETI O OBRAZOVANJU ZA LJUDSKA PRAVA

Evropska konvencija o ljudskim pravima – polazne tačke za profesore.

<http://www.coe.int>

T-KITS

T-kits su tematska izdanja koja su pisaliiskusni treneri za mlade i drugi eksperti. To su priručnici koji se lako koriste u obuci i na studijama. T-kits proizvodi Direktorat za mlade.

<http://www.coe.int>

EVROPSKA POVELJA ZA DEMOKRATSKE ŠKOLE BEZ NASILJA

Na inicijativu Savjeta Evrope, mladi širom Evrope su pripremili Evropsku povelju za *demokratske škole bez nasilja* na osnovu fundamentalnih vrijednosti i principa koje dijele svi Evropljani, naročito onih koji su izloženi u Konvenciji za zaštitu ljudskih prava i fundamentalnih sloboda Savjeta Evrope.

<http://www.coe.int>

ANEKS 1

DEKLARACIJA U MASTRIHTU O GLOBALNOM OBRAZOVANJU

EVROPSKI STRATEŠKI OKVIR ZA
UNAPREĐENJE I JAČANJE GLOBALNOG
OBRAZOVANJA U EVROPI DO 2015. GODINE

DEKLARACIJA U MASTRIHTU O GLOBALNOM OBRAZOVANJU

Evropski kongres o globalnom obrazovanju,

Mastriht, Holandija, Novembar 15-17, 2002

- *postizanje milenijumskih ciljeva,*
- *učenje o održivosti,*
- *povećana posvećenost globalnom obrazovanju za veću podršku kritičke javnosti*

Mi, delegacija koja učestvuje na evropskom kongresu o globalnom obrazovanju u Mastrihtu, od 15. do 17. novembra 2002. predstavljajući poslanike, vlade, lokalne i regionalne vlasti i organizacije civilnog društva iz država članica Savjeta Evrope, želeći da doprinesemo praćenju Svjetskog samita o održivom razvoju i pripremama za „Deceniju za obrazovanje za održivi razvoj“ Ujedinjenih nacija

I. Podsjećamo na::

- *Međunarodna predavanja o globalnom održivom razvoju održana na nedavnom Svjetskom samitu o održivom razvoju i o razvoju globalnog partnerstva za smanjenje globalnog siromaštva kako je skicirano u Milenijumskim razvojnim ciljevima Ujedinjenih nacija.*
- *Međunarodna, regionalna i nacionalna predavanja za povećanje i jačanje podrške Globalnom obrazovanju kao obrazovanju koje podržava ljudske potrage za znanjem o stvarnostima njihovog svijeta i angažuje ih u kritičkom globalnom demokratskom građanstvu ka većoj pravdi, održivosti, jednakosti i ljudskim pravima za sve (Vidjeti Aneks I).*
- *Definicije Sjeverno-južnog centra Savjeta Evrope o globalnom obrazovanju (2002):*
 - *globalno obrazovanje je obrazovanje koje otvara ljudima oči i um za stvarnosti svijeta i podstiče ih da uspostave svijet veće pravde, jednakosti i ljudskih prava za sve.*
 - *Razumije se da globalno obrazovanje obuhvata razvojno obrazovanje, obrazovanje za ljudska prava, obrazovanje za održivost, obrazovanje za mir i sprečavanje sukoba i interkulturalno obrazovanje s obzirom na to da ima globalne dimenzije obrazovanja građanstva.*

2. Veoma svjesni činjenice da:

- *ogromne globalne nejednakosti istrajavaju, a osnovne ljudske potrebe, uključujući pravo na obrazovanje (kako je pomenuto u dakarskoj deklaraciji o obrazovanju za sve) nijesu još zadovoljene za sve ljude;*
- *procesu demokratskog donošenja odluka zahtijevaju politički dijalog između informisanih i osnaženih građana i njihovih odabranih predstavnika;*

- Fundamentalne transformacije obrazaca proizvodnje i potrošnje koje su potrebne da bi se postigao održivi razvoj mogu se ostvariti ako građani, kako muškarci, tako i žene, imaju pristup adekvatnim informacijama i razumiju i saglasni su sa potrebom da se djeluje;
- dobro osmišljeno i strateški planirano globalno obrazovanje, koje takođe vodi računa o rodnim pitanjima, treba da doprinese razumijevanju i prihvatanju takvih mjera.

3. Prepoznamo da:

- je Evropa kontinent čiji građani dolaze iz raznih oblasti svijeta i prisutni su u svim oblastima svijeta.
- živimo u sve više globalizovanom svijetu gdje se prekogranični problemi rješavaju udruženim, multilateralnim političkim mjerama.
- Se sa izazovima za međunarodnu solidarnost mora suočiti čvrstom odlukom.
- Globalno obrazovanje je ključno za jačanje javne podrške razvojnoj saradnji. Svim građanima su potrebni znanje i vještine da razumiju, učestvuju i interaktivno kritikuju naše globalno društvo kao osnaženi svjestki građani. To postavlja fundamentalne izazove za sve oblasti života uključujući obrazovanje.
- Postoje svježi izazovi i mogućnosti angažovanja Evropljana u oblicima obrazovanja za aktivno lokalno, nacionalno i globalno građanstvo i za održive stilove života sa ciljem da se poništi gubitak javnog povjerenja u nacionalne i internacionalne institucije.
- Metodologija globalnog obrazovanja fokusira se na podršku aktivnog učenja i podsticanje razmišljanja aktivnim učešćem učenika i edukatora. Ona slavi i promovise različitost i poštovanje prema drugima i ohrabruje učenike da prave svoj izbor u sopstvenom kontekstu u odnosu na globalni kontekst.

4. Saglasni smo da:

je svijet koji je pravedan, miran i održiv u interesu svih. Pošto gore navedene definicije globalnog obrazovanja obuhvataju koncept obrazovanja za održivi razvoj, ova strategija se može uvrstiti u nastavak nedavnog svjetskog samita o održivom razvoju i služi kao priprema za Deceniju za obrazovanje za održivi razvoj Ujedinjenih nacija koja je počela 2005.

Budući da je globalno obrazovanje međusektorska obaveza, ono može značajno da doprinese postizanju ovih nastojanja. Pristup globalnom obrazovanju je i potreba i pravo. To će zahtijevati:

- povećanu i poboljšanu saradnju i koordinaciju između aktera na međunarodnom, nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou.
- aktivno učešće i posvećenost praćenju ovog kongresa od strane sve četiri kategorije političkih aktera – poslanika, vlada, lokalnih i regionalnih vlasti kao i civilnog društva (kvadrilog) koji su uključeni u tekuću političku diskusiju u okviru Sjeverno-južnog centra;

- značajno povećano dodatno finansiranje na nacionalnim i međunarodnim nivoima;
- povećana podrška preko ministarstava razvojne saradnje, vanjskih poslova, trgovine, životne sredine, a posebno ministarstava obrazovanja, kako bi se obezbijedila puna integracija u nastavne planove i programe formalnog i neformalnog obrazovanja na svim nivoima;
- internacionalna, nacionalna, regionalna i lokalna podrška i mehanizmi koordinacije;
- veoma povećana saradnja između sjevera i juga i između istoka i zapada

5. Želimo da se obavežemo i obavežemo države članice, organizacije građanskog društva, parlamentarne strukture i lokalne i regionalne vlasti koje predstavljamo da bi:

5.1 se sproveo proces definisanja globalnog obrazovanja i uvjerenost da su bogata raznolikost iskustva i perspektiva (npr. perspektive juga, manjina, mladih i žena) uključene u svaku fazu.

5.2. se razvili, u saradnji sa nadležnim organima i relevantnim akterima (ili nadogradili postojeći) nacionalni akcioni planovi, počev od sada pa do 2015, za pojačanje i unapređenje globalnog obrazovanja shodno ciljnom datumu Milenijumskih razvojnih ciljeva.

5.3. se povećala finansiranja za globalno obrazovanje

5.4. se obezbijedila integracija perspektiva globalnog obrazovanja u obrazovne sisteme na svim nivoima

5.5. se razvile ili, ako su već razvijene, unaprijedile i povećale, nacionalne strukture za finansiranje, podršku, koordinaciju i pravljenje politike u globalnom obrazovanju u svim državama članicama Savjeta Evrope, u skladu sa nacionalnim uslovima.

5.6. se razvile ili, ako su razvijene, poboljšale strategije za povećanje i obezbjeđivanje kvaliteta globalnog obrazovanja.

5.7. se povećala podrška za regionalno, evropsko i međunarodno umrežavanje strategija za pojačano i poboljšano globalno obrazovanje; između kreatora politike i praktičara.

5.8. se testirale izvodljivosti razvijanja kolektivnogpraćenja/podrške programa, kroz nacionalne izvještaje globalnog obrazovanja i redovne preglede u okviru 12 godina.

5.9. se doprinijelo praćenju svjetskog samita o održivom razvoju i pripremama za Deceniju za obrazovanje za održivi razvoj Ujedinjenih nacija.

Mi, delegacija koja učestvuje na evropskom Kongresu o globalnom obrazovanju u Matrihtu,

od 15. do 17. novembra 2002, predstavljajući poslanike, vlade, lokalne i regionalne vlasti i organizacije civilnog društva iz država članica Savjeta Evrope, obavezujemo se na kontinuirani stalni dijalog sa jugom o formi i sadržaju globalnog obrazovanja.

DODATAK NA OKVIRNI DOKUMENT EVROPSKE STRATEGIJE:

Nadograđujući postojeći konsenzus koji se tiče potrebe da se pojača i poboljša globalno obrazovanje, podsjećamo na:

- sporazum zaključen na Svjetskom samitu o održivom razvoju 2002. uključujući priznanje da „će postizanje međunarodno dogovorenih razvojnih ciljeva, uključujući one koji se sadrže u Milenijumskoj deklaraciji... zahtijevati... značajno povećanje u protoku finansijskih resursa...prema...obrazovanju i podizanju svijesti...(Stav 75), i „da se integriše održivi razvoj u obrazovne sisteme na svim nivoima obrazovanja sa ciljem da se promoviše obrazovanje kao ključni činilac promjene“ (Stav 104), kao i usvajanje Decenije obrazovanja za održivi razvoj, počev od 2005;
- Poglavlja 35 i 36 agende 21 koja se tiču „promovisanja obrazovanja, javne svijesti i obuke;
- Povelju globalnog obrazovanja Sjeverno-južnog centra Savjeta Evrope, koja stimulise razvoj sinergija između raznolikosti globalnog obrazovanja – obrazovanje za ljudska prava, obrazovanje za mir, obrazovanje za razvoj, ekološko obrazovanje, učenje za održivost;
- Arhusku konvenciju o pravu na pristup informacijama, javnom učešću u donošenju odluka i pristupu pravdi u ekološkim pitanjima, sa pristupom učenju za održivost zasnovanom na pravima;
- Obavezanost na pravo na obrazovanje za ljudska prava sadržano u međunarodnim i regionalnim instrumentima za ljudska prava, uključujući Preporuku Savjeta Evrope o podučavanju i učenju o ljudskim pravima u školama (1985); UNESCO-vu Deklaraciju u Montrealu o obrazovanju za ljudska prava (1993); bečku Deklaraciju (1993); UNESCO-v integrisani okvir akcije za obrazovanje za mir, ljudska prava i demokratiju (1993); i Akcioni plan Decenije UN-a obrazovanja za ljudska prava: 1995 – 2005;
- „Deklaraciju i program o obrazovanju za demokratsko građanstvo, zasnovane na pravima i odgovornostima građana“ Komiteta ministara Savjeta Evrope (Budimpešta, 1999);
- Nedavnu preporuku Komiteta ministara Savjeta Evrope državama članicama u vezi sa obrazovanjem za demokratsko građanstvo i prijedlozi Savjeta da se odredi evropska godina građanstva kroz obrazovanje (Jul 2002);
- Rezoluciju o razvojnom obrazovanju Savjeta ministara Evropske Unije za razvoj (8. novembar, 2001), koja podstiče „pojačanu podršku razvojnom obrazovanju“ i „razmjenu informacija i iskustava kada je u pitanju razvojno obrazovanje između vlada i aktera civilnog društva“:

- *Prijedloge sa sastanka (decembar 2000) Komiteta za pomoć u razvoju Organizacije za evropsku saradnju i razvoj (OECD DAC) da DAC podstakne države članice da razvijaju nacionalne ciljeve za razvojno obrazovanje trošeći kao što troši procenat ODA;*
- *Zaključke sa sastanka Nordijskog savjeta za razvoj sa ministrima za obrazovanje u Oslu, maja 2001 „Nordijska solidarnost, obavezujući se na veću saradnju između ministara za razvoj i obrazovanje za globalnu saradnju;*
- *Baltičku 21. saradnja, obavezanost u Haga deklaraciji da „se obrazovanje za održivi razvoj sprovodi na svim nivoima obrazovanja...“ i na baltičku 21E (Januar 2002) strategiju, Agendu 21 za obrazovanje u baltičkom regionu;*
- *Povelju o Zemlji*
- *Kopernikovu povelju (1993) koju je potpisalo preko 250 univerziteta u Evropi izjavljujući da održivi razvoj treba inkorporirati u sve nastavne planove i programe;*
- *Luksemburška deklaracija univerziteta;*
- *Nacionalne deklaracije o globalnom obrazovanju, kao što su Njemačka finalna deklaracija od strane učesnika na konferenciji o „Obrazovanju 21; učenju za pravedni i održivi budući razvoj“; 28-30.septembra 2000. u Bonu;*
- *Finalna usvojena deklaracija o Obrazovanju za sve (EFA) od strane Svjetskog foruma za obrazovanje (UNESCO, Dakar, 26-28 april 2000.) i finalna deklaracija usvojena od strane Visokog kvaliteta*
- *Grupa za Obrazovanje za sve (UNESCO, Pariz, 29-30. oktobar 2001);*
- *Deklaracija lokalne samouprave Johanezburga*

ANEKS 2

**POVELJA O GLOBALNOM
OBRAZOVANJU**

SJEVERNO-JUŽNI CENTAR – SAVJET EVROPE

POVELJA O GLOBALNOM OBRAZOVANJU

Radni dokument
Dakmara Georgesku
Institut za obrazovne nauke, Bukurešt

1997

- *Suočavanje sa globalizacijom*
- *Međunarodna podrška globalnom obrazovanju*
- *Definisanje globalnog obrazovanja i globalnog učenja*
- *Ciljevi*
- *Pedagoški izazovi*
- *Institucionalni izazovi*
- *Aneksi – međunarodni dokumenti koji podržavaju globalno obrazovanje*

Globalno obrazovanje tiče se školskih i vanškolskih aktivnosti. Ova Povelja se fokusira na implikacije globalnog obrazovanja za organe odgovorne za školske politike u Evropi. Globalno obrazovanje treba učiniti načelom u školama, nastavnim programima i stručnom usavršavanju nastavnika, uzimajući u obzir činjenicu da je rad u formalnom sektoru veoma strateški i važan način da se utiče na ukupne obrazovne promjene.

Povelja predstavlja niz argumenata za donosioce političkih i obrazovnih odluka da prihvate izazove sa kojima se moramo danas suočavati i sa kojima ćemo se sutra suočavati. Namjera je da se podstakne debata o tome kako bi obrazovanje trebalo biti organizovano, kako treba oblikovati nastavni program sa ciljem da se ide u korak sa brzim promjenama u sve više nezavisnom društvu, prenoseći pitanja globalizacije u školske programe.

Cilj ove Povelje je da privuče kao i ohrabri kreatore politike i edukatore da podrže ideje i ideale globalnog obrazovanja u formalnim školskim programima. Mi smatramo da je ključna dimenzija reforme školskog kurikuluma sad i u budućnosti da integriše globalna pitanja u formalni nastavni program¹.

I. SUOČAVANJE SA GLOBALIZACIJOM

Globalizacija je riječ koja se opsesivno vraća u svaku vrstu diskursa koji pokušava da opiše i objasni društvene, ekonomske i političke razvoje u danas svijetu. U nekoliko prethodnih decenija, procesi koji se tiču globalizacije izazvali su velike promjene – ekonomske, tehnološke, kulturne, demografske, ekološke i političke – što zahtijeva definiciju odgovornog svjetskog građanstva. Svijet u kome živimo razvio se u jedinstven društveni sistem kao rezultat mnogo veza međuzavisnosti između različitih država. Nedavna istorija nesumnjivo pokazuje da bi na živote muškaraca i žena ove planete mogli uticati činjenice, procesi, organizacije i mreže hiljadama kilometara daleko.

Dok se može reći da je globalizacija počela prije stotine godina širenjem zapadnog uticaja na različite djelove svijeta, sve do ovog vijeka – posebno nakon II Svjetskog rata – to je postalo činjenica. Svjetski ekonomski odnosi – u velikoj mjeri kroz multinacionalne aktivnosti – kao i društveni odnosi, moderne komunikacije i prevoz koji omogućavaju brz protok informacija, ljudi i roba uzroci su kao i karakteristike globalizacije kao procesa koji je doveo i vodi do međuzavisnog svijeta.

Međutim, globalizacija se nije jednako razvila: zaista je bila praćena nejednakošću i sukobom. Globalni razvoj ekonomskih i društvenih odnosa je bio paralelan sa velikom različitošću između sjevera i juga. Nadmoć pravila tržišne privrede i ekonomskih i tehnoloških napredaka širom svijeta su suprotni nejednakom svjetskom ekonomskom rastu, neuravnoteženoj distribuciji kognitivnih i materijalnih resursa, spektru štete koju je prouzrokovao nemudri razvoj resursa i rizično korišćenje tehnoloških napredaka. Ako se razvoj naše planete u svjetsko selo prihvatiti kao činjenica, procjena pogodnosti i troškova globalizacije, interpretacija procesa kao takvog je veoma kontroveržno pitanje. U različitim kontekstima, u raznim djelovima svijeta i u odnosu na razne strane globalizacije, fenomeni i procesi koji pomažu građenju današnjeg (i očigledno sve više budućeg) globalnog/planetarnog sela su sagledani ambivalentno kao pozitivni ili negativni, dobri ili loši, blagotvorni ili štetni, profitabilni ili sa gubitkom.

¹ Ideja o Povelji o globalnom obrazovanju relevantnoj za zemlje članice Savjeta Evrope pojavila se na međunarodnoj radionici o Partnerstvu za globalno obrazovanje – Globalno obrazovanje u srednjim školama organizovanoj od strane Sjeverno-Južnog centra Savjeta Evrope zajedno sa Ministarstvom nacionalnog obrazovanja i vjerskih poslova Republike Grčke u Atini 15-17 marta 1996.

Globalno obrazovanje može pomoći ljudima da shvate da globalizacija izražava tok budućeg društvenog razvoja i da od nas zavisi da li će razvoji donijeti koristi samo privilegovanom dijelu svjetske populacije ili cjelokupnom čovječanstvu. Globalno obrazovanje (i globalno učenje) je odgovor na procese globalizacije i na njihove šanse kao i rizike.

Veće političke promjene posljednjih godina kao što su otvaranje Berlinskog zida i rastuća plima demokratizacije u centralnoj i istočnoj Evropi, u Južnoafričkoj republici, u centralnoj i južnoj Americi itd. izgleda da podržavaju optimističan pogled na globalizaciju i njene efekte. Međutim, ovo je takođe bilo vrijeme kad su se etnički i vjerski sukobi pogoršavali i pretvarali u okrutne ratove u raznim djelovima svijeta. Dok je rasla svijest o zajedničkim potrebama i željama ljudi širom svijeta, kako se mogu izmiriti različiti pogledi na oslobađanje pristupa resursima Zemlje je još otvoreno pitanje.

Zaista smatramo da se nekim pitanjima koja su nastala iz procesa globalizacija može i treba prići kroz obrazovanje. Kako bi funkcionisali na adekvatan i pristojan način u našem društvu, mladi i odrasli moraju da kroz obrazovanje pamte i stalno imaju na umu fundamentalne jednakosti u različitostima ljudskih bića, potrebu za poštovanjem drugih kultura i rasa i za osuđivanjem nasilja, prinude i represije kao mehanizama društvene kontrole.

2. MEĐUNARODNA PODRŠKA GLOBALNOM OBRAZOVANJU

Globalna svjesnost i globalna svijest je posljednjih decenija bila dokumentovana na više načina. Prvo su mediji obezbijedili pristup globalizovanoj informaciji, kulturi i životnim stilovima. Svijest o globalnoj promjeni kao o povećanoj međuzavisnosti i potrebi za međunarodnom saradnjom bila je dopunjena sistematskom reakcijom na promjenu koju su uglavnom promovisale međunarodne organizacije kao što su Ujedinjene nacije, UNESCO, Savjet Evrope, OEBS. Sve više, pojedinci i organizacije, podržavaoci globalnog obrazovanja shvataju da je ljudima i njihovim liderima zaista potreban razvoj stavova i ponašanja pogodnih za prihvatanje i promociju međuzavisnosti i saradnje među nacijama.

Mnogi međunarodni sporazumi i deklaracije pripremljeni i donešeni od strane ovih institucija tokom vremena sadrže sugestije, preporuke i akcije za izradu i implementaciju stručnih programa globalnog obrazovanja, koji se smatraju relevantnim obrazovnim odgovorima na izazove savremenog svijeta². Takvi sporazumi i deklaracije, *koji prenose čvrsto vjerovanje u obrazovni potencijal škole*, obuhvataju izvanredne izjave za globalno građanstvo koje sumiraju vrijednosti i principe posmatrane kao temelj svijetu gdje saradnja među osobama jednakih prava i dostojanstva može konačno biti činjenica.

2. Edukatorima koji se bave načinom izrade i sprovođenja programa globalnog obrazovanja mogu biti korisne ideje i sugestije iz nekoliko dokumenata koji se smatraju obrazovnim tekstovima u Aneksu u listi koja nije iscrpna

Edukatori treba da budu svjesni da takve vrijednosti i principi moraju stalno da se otkrivaju, mijenjaju i ističu *kroz proces učenja*. Donosioci odluka i edukatori također treba da budu veoma osjetljivi na činjenicu da se ove vrijednosti i principi ne mogu uzeti zdravo za gotovo da budu univerzalne: ovo je veći izazov. Saosjećanje sa različitim kulturnim perspektivama i njihovo vrednovanje u kontekstu sistema drugih vrijednosti zahtjevan je uslov globalnog obrazovanja.

Upućivanje na takvu međunarodnu dokumentaciju otkriva promjene intelektualne i političke perspektive širom svijeta posljednjih decenija i ilustruje činjenicu da razne fraze unaprijeđene određenom aktivnošću međunarodnih organizacija (npr. ekološko obrazovanje, obrazovanje za ljudska prava, obrazovanje za mir, holističko obrazovanje, preventivno obrazovanje itd.) prenose na različite načine zajedničku svijest o obrazovnim prioritetima koji su uskladu sa promjenama u svijetu u kojem živimo.

3. DEFINISANJE GLOBALNOG OBRAZOVANJA I GLOBALNOG UČENJA

Globalno obrazovanje³ kao pokret ideja i obrazovni trend se smatra stavom i odgovorom na povećanu globalizaciju u svakoj oblasti modernog života. Obim globalnog obrazovanja je stabilno porastao u posljednjih dvadeset godina. Američko i kanadsko iskustvo dalo je zamaha. Iako je različito od razvojnog obrazovanja, obrazovanja za ljudska prava i obrazovanja za mir, inter i multikulturalnog obrazovanja, globalno obrazovanje daje širu perspektivu onome na šta su se tradicionalno odnosile ove posebne obrazovne oblasti, i naglašava jake međuzavisnosti i veze između ekonomskih, tehnoloških, sociopolitičkih, demografskih i kulturnih aspekata društvenog života.

Edukatori koji se bave načinom na koji su pravljani i sprovedeni programi globalnog obrazovanja mogu imati koristi od ideja i sugestija koje se nalaze u nekim dokumentima koji se smatraju edukativnim tekstovima u Aneksu u spisku koji se ne čini iscrpnim.

Globalno obrazovanje, *kao stil učenja i način razmišljanja*, ohrabruje ljude da identifikuju veze između lokalnog, regionalnog i svjetskog nivoa i da rješavaju nejednakosti.

Bavi se sa četiri glavne oblasti istraživanja i aktivnosti:

- međuzavisnost u okviru globalnog obrazovanja
- održivi razvoj
- ekološka svijest i briga
- ljudska prava (uključujući antirasizam), demokratija, socijalna pravda i mir

³ Definicija globalnog obrazovanja mora se smatrati otvorenom i instrumentalnom, u nastojanju da opiše konsenzualno jezgro ideja koje odražavaju razumijevanje postojećih koncepata i praksi u određenom vremenskom periodu, pomažući nam da ih bolje prenesemo.

Globalno obrazovanje naglašava međudnos za čovječanstvo kao cjelinu i blisku vezu sa međunarodnim kontekstima. Ono rješava pitanja shodno interdisciplinarnom pristupu i daje centralnu važnost svim aspektima međuzavisnosti, na osnovu aktivnih i participativnih obrazovnih metoda.

Kao posebna obrazovna aktivnost, globalno obrazovanje je okarakterisano prije svega kroz interdisciplinarnost i njenim pristupom orijentisanim ka interkulturalnošću, kroz fokusna gore pomenutu temu i ciljeve učenja koji teže da razviju sposobnosti koje su potrebne globalnom građanstvu.

Unapređujući nove mogućnosti za obrazovanje, globalno obrazovanje se promovise kao davanje *uvida u fenomen globalizacije, omogućavajući sticanje i razvoj vještina i sposobnosti koje su potrebne pojedincima da se prilagode izazovima društva koje se mijenja. Globalno obrazovanje je, ne samo strategija omogućavanja ljudima da razumiju svijet u kome živimo, nego i poseban način aktivnosti za ponovno oblikovanje svijeta, za pomaganje ljudskim bićima da napreduju na ličnom planu i da ojačaju svoje zajednice.*

Globalno obrazovanje se fokusira na globalno učenje koje razvija sposobnosti da se *razumije, osjeća i djeluje* protiv pozadine višestrukih međuzavisnosti i koje je okrenuto budućnosti. Dok se globalno učenje ne može postići bez znanja specijaliste, sticanje znanja nije njegov najvažniji cilj. Globalno učenje uglavnom ima za cilj da razvije sposobnosti za donošenje odluka o sopstvenom životu, za sposobno učešće u društvenoj praksi i za izražavanje solidarnosti sa onima čija su fundamentalna prava narušena.

Globalno učenje se definiše kao sveobuhvatno, anticipativno, participativno, orijentisano na osobu, situaciono, zasnovano na podsticanju razmišljanja koje će se suočiti sa međuzavisnostima. To je vrsta učenja fokusirana na probleme, zasnovana na samomotivaciji i nezavisnom naporu.

Kao proces učenja, globalno obrazovanje razvija sposobnosti da se osjeća, razmišlja, prosuđuje i djeluje tako da mladi mogu da se suoče sa intelektualnim i emocionalnim izazovima globalnog postojanja⁴.

Globalno učenje ima za cilj da savlada tenzije, posebno one koje se događaju, podložno kontekstu, između:

- *globalizacije i lokalnog potencijala za akciju*
- *kompleksnosti i neizbježne pretjerane pojednostavljenosti*
- *univerzalnosti životnog iskustva i individualizacije*
- *nesigurnosti i potrebe za sigurnošću*
- *buduće orijentacije i suočavanja sa istorijski utvrđenim događajima i procesima*
- *sticanja znanja i razvoja društvenih sposobnosti.*

⁴ Još postoji rizik da će globalno obrazovanje skrenuti u milosrđe ili paternalistički pristup, što pokreće kliše i stereotipe naročito o zemljama Trećeg svijeta i stvara ili održava sliku i stavove koji su pogrešni i opasni, s obzirom na potencijal i napor ovih zemalja za pristup polugama razvoja.

Globalno obrazovanje, kao perspektiva razmišljanja, prosuđivanja, osjećanja i djelovanja inkorporiše dimenzije učenja, životnog stila i akcije, naglašavajući odnos vrijednosti i standarda za čovječanstvo u cjelini, stavljajući akcenat na međunarodne kontekste i omogućavajući djeci da aktivno učestvuju u kreiranju svoje budućnosti.

4. CILJEVI

Globalno obrazovanje zadovoljava potrebe za obukom mladih ljudi i doprinosi njihovom moralnom obrazovanju pokušavajući da obezbijedi dosljedne i kompetentne odgovore na pitanja kao što su:

- *Na koje načine i u kom stepenu na naše živote utiče globalni proces, koji funkcioniše na lokalnom nivou i koliko smo toga svjesni?*
- *Kako i u kojoj mjeri se na globalne procese može uticati lokalno, od pristupa resursima do podjele odgovornosti?*
- *Kako se mogu obezbijediti održivi rast i održivo društvo sada i u budućnosti?*
- *Kako se globalno-lokalna međuzavisnost može osmisliti a da globalizacija ne postane prijetnja svemu što je lokalno?*
- *Kako možemo izbjeći globalizaciju koja ide u suprotnom pravcu kada su razlozi sebični i „pogrešni“?*
- *Kako se mogu prevazići modeli obrazovanja koji su etnocentrični kada težimo očuvanju lokalnog identiteta u globalnoj perspektivi?*
- *Kako se mogu identifikovati lokalni koncepti globalnog građanstva?*

Globalno obrazovanje ima za cilj pružanje orijentacije za sadašnji i budući svijet. Da bi se razvile vještine za razumijevanje svijeta u kome živimo i za kompetentne i moralne aktivnosti u njemu, globalno obrazovanje mora omogućiti:

- *znanje drugih i prihvatanje života u pluralističkom svijetu;*
- *svjesnost činjenice da su globalni odnosi kompleksni i da moramo razumjeti globalizaciju iz različitih perspektiva;*
- *analizu toga kako globalni odnosi utiču na nas kroz odnos uzrok-posljedica i svrha-sredstva;*
- *pristup i prihvatanje međuzavisnosti i interferencija koje oblikuju naše lokalne, regionalne i nacionalne identitete u globalnom kontekstu;*
- *razvoj interesa za pravdu, za dijeljenje prava i odgovornosti u perspektivi globalnog građanstva;*
- *otvaranje/mijenjanje formi učenja, uključujući i pismenost kritičkih medija;*
- *dokaz da ljudi mogu da utiču na živote kroz učešće protiv nepravde, eksploatacije i represije;*

- spremnost na lične i grupne akcije;
- svjesnost o implikacijama trenutnih izbora/odluka i akcija;

S obzirom na dimenzije *interkulturalnog obrazovanja* inkorporisanog u/pod globalno obrazovanje, smatramo da globalno obrazovanje sadrži četiri veće oblasti o umjetnosti i znanju o zajedničkom životu na planeti Zemlji („Savoir vivre ensemble“):

- obrazovanje za empatiju** (*naučiti razumjeti druge, naučiti staviti sebe na mjesto drugih, uvidjeti problem očima drugih, biti empatičan prema drugima*)
- obrazovanje za solidarnost** (*razviti osjećaj zajednice koja prevazilazi grupne, državne i rasne granice, raditi nalimati kampanju protiv nejednakosti i socijalne nepravde*)
- obrazovanje za uzajamno poštovanje i razumijevanje** (*otvoriti se drugim kulturnim oblastima/ svjetovima, pozvati druge da učestvuju u/pridruže se vašoj kulturi*)
- obrazovanje protiv nacionalizma** (*otvoriti se za druge nacije, komunicirati, izbjegavati stavove/ izraze/ponašanja ukorijenjena u predrasudama i stereotipima*).

Globalno obrazovanje proširuje vidike znanja i omogućava kritička razmišljanja o sopstvenom i tuđem identitetu i životnim stilovima i time pomaže da se *izbjegnu pogrešna tumačenja i stereotipi*. Proces učenja naročito globalnog obrazovanja imaju za cilj razvijanje trajnog odnosa *globalno-lokalno* u pokušaju da se zadovolji potreba da izgradimo svoj život djelovanjem.

4.1 Tijelo znanja i procesi učenja

Znanje i svjesnost o globalnim procesima nijesu sami po sebi ciljevi. Oni nemaju smisla ako za cilj nemaju razvijanje stavova i sposobnosti naklonjenih jačanju senzitivnosti i društvenom učešću kod mladih.

Kroz specifično tijelo znanja studentima se mora predstaviti jezik i pitanja globalnog obrazovanja. Oni se moraju suočiti sa centralnim konceptima kao što su:

ljuska prava, svjetska komunikacija, održiva budućnost, rad i zaposlenje, novi ekonomski savezi i novi blokovi moći, vrhovna vlast, razvoj, podjela, međunarodna trgovina, rast populacije, pritisak resursa, uništenje i očuvanje životnog staništa, inkluzija, ekskluzija, masovno siromaštvo, migracije, nacionalizam naspram internacionalizma, sukobi, društveni pokreti, obrazovanje.

Činjenične situacije pružene studentima treba da su supstantivne i provjerljive, sve dok se povezuju različite kulturne, istorijske, rodne i ideološke perspektive. Dalje, treba da su praćene analizom implicitnih i eksplicitnih pretpostavki i vrijednosti na kojima su te pretpostavke utemeljene. Globalno obrazovanje treba da naglasi strukturalne međuzavisnosti između sjevera i juga i između razvojnih trendova na sjeveru i na jugu.

Procesi učenja, prije nego pružanje znanja kao takvog, treba da se bave integriranjem stavova, vještina i znanja, takođe uzimajući u obzir vezu između znanja i konteksta.

Tijelo znanja treba da bude osmišljeno da omogući studentima da istražuju i koriste interdisciplinarne i međukurikularne veze koje obezbjeđuje školski program (npr. veze između studija istorije i životne sredine, između geografije, istorije i građanskih i političkih studija, itd).

4.2 Stavovi i vještine

Donosioci političkih i obrazovnih odluka i edukatori moraju razumjeti potrebu za globalnim obrazovanjem i njegov potencijal. Školski programi jasno treba da promoviraju stavove i ponašanja pogodna za prihvatanje i razvoj međuzavisnosti i saradnje među narodima. Duhovne, emocionalne i fizičke sposobnosti koje su danas neophodne da bi se savladala realnost i kompleksnosti naših života su intelektualni i socio-emocionalni instrumenti koji moraju biti orijentisani ka globalizovanoj perspektivi zajedničkog života umjetnosti i znanja.

Razvoj stavova i vještina koje bi globalno obrazovanje trebalo da podržava i stimuliše čini da djeca budu *sposobna da izbjegavaju ravnodušnost i nedostatak brige*. Ono izbjegava pojednostavljena i jednostrana razmišljanja koja čuvaju klišeje, predrasude i stereotipe, dozvoljavajući njihovim negativnim društvenim efektima da istraju. Cilj globalnog obrazovanja je da premosti jaz između znanja (i čak razumijevanja) i odgovorne akcije pomažući mladim ljudima da razviju *političke vještine* i pouzdanost da ih koriste.

Sveobuhvatna nastojanja globalnog obrazovanja koja naglašavaju odnos između globalnih i lokalnih pitanja treba da omoguće studentima da razviju i izraze svoju brigu za jednakost, socijalnu pravdu i lično i blagostanje životne sredine. Na taj način studenti treba da razvijaju stavove prema: toleranciji i poštovanju, solidarnosti, kolaboraciji i saradnji, fer takmičenju (konkurenciji), brizi, patriotizmu bez paternalizma ili nacionalizma.

Intelektualne vještine razvijene kroz globalno obrazovanje daju studentima stručni pristup kompleksnim i međuzavisnim oblastima/aspektima ljudskih prava, održivog razvoja, mira, građanstva i životne sredine. One treba da omoguće studentima da shvate multi i interkulturalne dimenzije naših identiteta i kompleksnih međuzavisnosti savremenog života u njihovim pozitivnim ili negativnim primjerima osmišljenim i ocijenjenim u kontekstu. *Kritičko mišljenje i kritički pristupi* u suštini znače upoređivanje lokalnih i globalnih pojava i procesa i analiziranje njihovih uzroka i razloga. Studenti treba da koriste što je više moguće pristupe koji obuhvataju kontrast, poređenje, procjenu svojim pribjegavanjem kritike.

Studenti takođe treba da nauče da *koriste nove informacione tehnologije*, koje nas svakodnevno povezuju sa svijetom. Posebno mjesto treba dodijeliti *kritičkoj pismenosti i kritičkoj analizi medija*, s obzirom na njihov potencijal da promovišu i podstaknu stereotipe i pogrešna tumačenja. Studenti će morati da razviju *svoje vještine društvene komunikacije, donošenja odluka i rješavanja konflikta*. Moraju naučiti *da dijele odgovornosti, da prihvate različite perspektive kao izvor uzajamnog bogaćenja i osnaživanja*. Takve vještine su osnov za pristup i upotrebu strategija za učešće u lokalnim, nacionalnim i internacionalnim pitanjima. Ove vještine treba da razviju svijest o međuosobnim odnosima između ljudskih radnji i donošenja odluka. Takođe treba da pomognu kreativno prilagođavanje na promjenu.

5. PEDAGOŠKI IZAZOVI

Uvođenje i promocija globalnog obrazovanja u školama, kao nova dimenzija učenja, može i treba da zahtijeva važne promjene u kurikulumu sagledane kao dobre inovativne ili reformske aktivnosti.

Globalne aktivnosti se prepoznaju u pedagoškoj praksi kao među-kurikularni pristup, kao disciplinarni pristup sa posebnim naglaskom na aspekte globalizacije, ili kao posebni dodatni kurikularni projekti ili programi. Praktičari su shvatili potrebu za metodama i strategijama koje kombinuju osjećanja, razmišljanja i radnje, kao i ravnotežu između igre i učenja, status studenta kao aktera-posmatrača, učenje i radnju kroz dijeljenje.

Razvijajući emocionalnu vrijednost učenja pored kognitivne vrijednosti, globalno obrazovanje se čvrsto oslanja na interaktivne tehnike koje pomažu da se sadržaj i forma učenja prilagode ciljevima globalnog obrazovanja.

Podučavanje i učenje o globalnim temama u formalnom obrazovanju stvaraju važne pedagoške izazove kao što je dolje navedeno:

- *Kako može škola uspjeti da stvori bliskost sa događajima, uzrocima i posljedicama koje su geografski udaljene i kako može njegovati svijest i stavove koji još generalno ne postoje na nivou donosilaca odluka, niti kod većine naših medija?*
- *Kako globalno obrazovanje može dizajnirati značajne školske projekte koji se fokusiraju na lokalno-globalnoj interakciji ali nijesu isključivo orijentisani na zajednicu?*

- *Kako se može postići balans između pribjegavanja „konvencionalnim“ metodama tradicionalne pedagogije i novim metodologijama unaprijeđenim modernim obrazovnim naukama, kao što su interaktivne strategije, partnerstvo ili projektni rad, saradnja, razmjene i direktni međulični kontakti između škola i zemalja, i moderni sistemi komunikacije (faks, e-mail, Internet)?*
- *Kako se mogu povezati školske i vanškolske aktivnosti da omoguće uzajamno korisne interakcije koje sprečavaju školu da bude potpuno i vještački odvojena od porodice, zajednice i drugih socio-političkih uticaja sa potencijalnim obrazovnim dobitima?*
- *Kad će globalno obrazovanje biti uvršteno u školske programe?*

Ove izazove treba posmatrati u odnosu na sve što je povezano sa školskim aktivnostima, uključujući i nastavne materijale, konsultovanje i obuku.

Stava samo da, uz mnoge slučajeve dobre prakse, globalno obrazovanje je pokazalo svoj reformatorski potencijal i da, što se tiče obrazovanja, ne postoji jedna pedagogija, nego različite pedagogije prilagođene specifičnim kontekstima. Na taj način se kulturni i politički pluralizam kao princip globalnog obrazovanja u školskoj praksi pokazuje kao pedagoški pluralizam. Ovaj pedagoški pluralizam mora dati i studentima glas u definiciji programa i specifičnih aktivnosti.

Čvrsto vjerujemo da će više diskusije i dalji dijalog između praktičara pomoći boljem znanju procesa kurikuluma i slučajeva dobre prakse iz cijelog svijeta.

Globalno obrazovanje kao sredstvo intervencije širokog spektra se mora promovisati u posebnim sredinama za učenje, što omogućava postepeni razvoj smisla za radoznalost i zadovoljstva otkrića i omogućava da se stečeno znanje primijeni u praksi.

6. INSTITUCIONALNI IZAZOVI

Globalno obrazovanje njegovi predlagači i praktičari vide ne samo kao vrijedan izvor društvenog učenja i socijalizacije, nego i kao rezervoar *institucionalnih promjena škole s ciljem da ono što se dešava unutra bude manje akademsko i bolje prilagođeno i integrisano promjenama stvarnog života.*

Globalno obrazovanje se pojavljuje kao izazov i šansa za institucionalni razvoj škola, što znači potreba za otvorenijim i fleksibilnim kurikulumom, kao i razvoj *demokratske klime u školi i sredini za učenje.*

Stvaraoci obrazovne politike će morati da preispitaju ulogu škole koja prije nego što će se posmatrati kao instrument ovjekovječavanja nacionalističkih ciljeva, treba djecu da otvori za svijet *perspektive i omogući im da žive zajedno u svijetu otvarajući se za mogućnosti ali isto tako suočavajući se sa prijetnjama ranije nepoznatim.*

Stvaraoci politike i školski organi su pozvani da daju institucionalnu podršku globalnom obrazovanju u školi:

- *Uvođenjem/stimulisanjem projekata i programa globalnog obrazovanja kroz formalni kurikulum;*
- *Omogućavanjem osnivanja i saradnje centara za globalno obrazovanje;*
- *Omogućavanjem mreža partnerstava između institucija i osoba sjevera i juga, školskih veza sa nacionalnim i internacionalnim centrima orijentisanim ka globalnom obrazovanju;*
- *Obezbeđivanjem usavršavanja profesora prije rada i na radu sa ciljem da se stimulišu profesori da uzmu učešća u pristupanju kulturi stručnog globalnog obrazovanja.*

Mnogi projekti globalnog obrazovanja su dokazali da različiti aspekti, kao što su prikupljanje sredstava ili partnerstvo, mogu postati opipljivi naročito ako postoji *saradnja sa javnim organima i sa nacionalnim i internacionalnim centrima specijalizovanim u globalnom obrazovanju.* Dobri primjeri u tom cilju su zemlje kao što su Holandija, Švajcarska, Velika Britanija i Njemačka, gdje se već može pričati o tradiciji *obimnog među-kurikularnog globalnog obrazovanja inkorporisanog u školske programe kroz napore i interese Ministarstava obrazovanja i određenih NVO specijalizovanih za razvoj kurikuluma.*

Djelotvorno partnerstvo između lica i/ili institucija kao preduslov i ishod globalnog obrazovanja zavisi od *informacije, dokumentacije i mogućnosti finansiranja* čiji je pristup obezbijeđen od strane specijalizovanih službi nacionalnih i internacionalnih centara koji su aktivni i nadležni u globalnom obrazovanju. *Centri za globalno obrazovanje moraju da pojačaju koordinaciju i protok ideja i informacija, orijentišući i tim predavača da inkorporišu akcione dimenzije globalnog obrazovanja u škole, dajući svojim školama distinktivni profil.*

Sa ciljem da se unaprijedi institucionalna podrška za uvođenje u formalni kurikulum sveobuhvatnih programa globalnog obrazovanja, snažno preporučujemo da se globalno obrazovanje inkorporiše u nacionalno, regionalno i lokalno zakonodavstvo i da se proizvedu kurikulumi i smjernice za sve forme i nivoe škole, da bi omogućili predavačima i studentima da razviju efikasne strategije za globalnu socijalizaciju i obrazovanje za globalno građanstvo.

Školski programi moraju postati dobar početak za doživotno učenje, omogućavajući dugo i neprekidno obrazovno nastojanje kulturne tranzicije ka globalnom društvu (društvu globalnog učenja).

DODATAK

List of international documents relevant for promoting and supporting global education :

- *Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (1948) i Povelja Ujedinjenih nacija o ljudskim pravima;*
- *Evropska konvencija o ljudskim pravima i fundamentalnim slobodama (1950);*
- *Preporuka UNESCO-a (1974);*
- *Helsinški sporazumi (1975);*
- *Međunarodni dogovor o građanskim i političkim pravima (1976);*
- *Međunarodni dogovor o ekonomskim, društvenim i kulturnim pravima (1976);*
- *Preporuka Savjeta Evrope br. 85/1985 o podučavanju i učenju o čovjeku;*
- *Prava u školama;*
- *Deklaracija o pravima na razvoj (1986);*
- *Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima djeteta (1989), npr. Član 29;*
- *Ugovor iz Mاستrihta (1992);*
- *Agenda '21 (Deklaracija u Riju – 1992) o održivom razvoju;*
- *Deklaracija u Beču predsjednika država članica i Vlada država članica Savjeta Evrope (1993);*
- *Deklaracija u Beču i Akcioni program usvojen 25. juna 1993. na Svjetskoj konferenciji o ljudskim pravima;*
- *Rezolucija stalne konferencije evropskih ministara obrazovanja o demokratiji, ljudskim pravima i toleranciji (1994);*
- *Zaključci i preporuke evropske konferencije UNESCO-a o kurikulumu;*
- *Razvoj: građansko obrazovanje i istočna Evropa – Beč (1995);*

- *Nacrt integrisanog akcionog okvira obrazovanja za mir, ljudska prava i demokratiju, usvojen na UNESCO-voj generalnoj konferenciji (1995);*
- *Rapport a l'UNESCO de la Commission internationale sur l'education pour le vingt et unième siècle présidée par JACQUES DELORS: L'EDUCATION – UN TRESOR ST CACHE DEDANS, Editions Odile Jacobs, (1996)/izvještaj Delorove komisije UNESCO-u: „Obrazovanje u XXI vijeku“ – OBRAZOVANJE – Učenje – unutrašnje blago, (1996);*
- *Bijeli papir Evropske komisije o obrazovanju i obuci (1996) na inicijativu Editha Cressona, komesara za istraživanje, obrazovanje i obuku i Padraiga Flynnna, komesara za zapošljavanje i socijalne poslove, u saradnji sa Martinom Bangemannom, komesarom za industriju, telekomunikacije i informacione tehnologije;*
- *Amsterdamski apel za sprečavanje sukoba i izgradnju mira. Akcioni plan za evropske lidere i građansko društvo (1997).*

Mnoge druge takve deklaracije, dogovori i preporuke postali su dostupni na međunarodnim sastancima, npr. onima o obrazovanju za životnu sredinu ili budućem obrazovanju organizovanim u Stokholmu 1972, Tbilisiju 1977, Kopenhagenu 1982, Moskvi 1987, Rijiju de Ženeiru 1992.

DOPRINOSI

Radna grupa za Smjernice globalnog obrazovanja

Alicia Cabezudo

Edukator za mir i ljudska prava. School of Education, University of Rosario, Argentina

Profesor na master studijama obrazovanja za mir. UN/University for Peace – UPEACE – San Hose, Kosta Rika

Christos Christidis

Školski savjetnik, direktor edukativnog centra GAIA, Solun, Grčka

Valentina Demetriadou-Saltet

Profesorica u srednjoj školi, stalni asistent sekretara – Ministry of Education and Culture, Kipar

Franz Halbartschlager

Profesor u srednjoj školi, Rukovodilac u Odsjeku za obrazovanje Südwind Agentur, Austrija

Georgeta-Paula Mihai

Profesorica u srednjoj školi, školski inspektor za formalno i neformalno obrazovanje, Rumunija

Uz podršku i doprinos mreže Nedjelje globalnog obrazovanja.

MENTORI:

Kwasi Boateng – One World Week, Gana

Marten Coertjens – Policy Officer Education, European Youth Forum

Dakmara Georgescu – Koordinator programa (tehnička pomoć/razvoj nastavnog programa), UNESCO International Bureau of Education (IBE)

Madie Joubert - Chargée de mission Coopération internationale pour le Conseil National de l'Enseignement Agricole

Privé (CNEAP) à Paris

Nuno de Silva – honorarni predavač, portugalski Nacionalni Savjet za mlade; član udruženja trenera Savjeta Evrope, Evropskog foruma za mlade i EU SALTO kurseva evropskog građanstva; koordinator obuka globalnog obrazovanja na kursovima za trenere u okviru NSC Univerziteta za mlade i obrazovanje.

Ingrid Wilson – profesorica; direktorica Intercultural Development Education and Arts Services, Južni Vels; Upravnica Nedjelje jednog svijeta, UK

Koordinator i pisac projekta: Miguel Carvalho da Silva

Lektura: Wendy Graça

Prelom i dizajn korica i teksta: Luca Padovani

Štampa: Multitema Soluções de Impressão S.A.

Izdavač: Sjeverno-južni centar Savjeta Evrope – 2008

Prvo izdanje: 2008

Dopunjena verzija: 2010

Mišljenja izražena u ovom radu su odgovornost autora i ona nužno ne odražavaju zvaničnu politiku Savjeta Evrope.

North-South Centre of the Council of Europe
Rua de São Caetano, nº32
1200-829 Lisbon, Portugal

SMJERNICE ZA GLOBALNO OBRAZOVANJE – PRIRUČNIK ZA EDUKATORE KAKO BI RAZUMJELI I SPROVODILI GLOBALNO OBRAZOVANJE

Naslov u originalu:

Global Education Guidelines – a handbook for educators to understand and implement global education

Izdanje za Crnu Goru:

Forum mladi i neformalna edukacija (Forum MNE)

Bratstva i jedinstva 4, 81 000 Podgorica
Crna Gora

Prevod: Suzana Radulović

Lektura i korektura: Suzana Radulović

Izdavanje publikacije su finansijski omogućili Savjet Evrope i Forum MNE.

Podgorica, april 2014.